Jacobsoni Külli:

„Aasta edeotsah saadõti mullõ kiri ja küüsüti, kas ma taha olla' näütüsel, koh mul tulõs ilosta' üts väiga' suur kerä."

lk 10

Palu Liina:

„S´ool kultuuril ja keelel om mi oppõkavvuh kindla kotus, nii kuis tä om olnu', säntseh mahus tä jääs."

lk 3

Kõivo Anne 90!

Õnnõ, tervüst ja pikkä ikä hüäle käsitüümeistrilõ, leelotajalõ ja iistvõtjalõ suuv aoleht Setomaa!

Setomaa

9 771736 547015 >

Hind 1 euro

Oktoober 2018, nr 9 (346) | Välläandmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm | Vahel Setomaa valla leht

Ülembsootska terehtäs süküst

Obinitsah om septembri lõpuh nõsõnu suur tuul. Räsi uibit ja sund maaha sadama ubinit, andmalda näile aigu kütses saia'. Ka ilmameri lainõtas, nuuri pillutas lakja, kultuurõ puhastas lakja ni miksitäs ja möksitäs plahvatamisohtlikult kokko. Lää üle tii otsma naabrimiist Hõrna Aaret, õt kullõlda', minga' om tä toimõtanu sügüses valmistadõh.

KAUKSI ÜLLE
Toimõtaja

Seto-kihnu-suiti-liivi pido Obinitsah. *Sundelli Harri pilt.*

Soomõ-ugri, Eesti ja Seto lipp plagisõsõ' tuulõ käeh. Seldsimaja, Taarka tarõ värehtist sisse minneh näe mustist pilti: Hõrna Aare uma puja Semmoga lõikasõ' küttepuid ni Aare soovitas veerand tundi uma pernaase Riekaga kohvitada'.

Lämmäh tarõh jaga pernaane hinnäst pliidi ja arvudi vaihõl – pliidi pääl ja ahoh valmisõ' ruvva' jaapani külälisilõ, kiä' viimädse' aastaga' vallutasõ' joudsalt Setomaa turismiturgu, ni arvudih om Riekal käsil kõiksugu soomõ-ugri külälii-kumisõ projekti'.

Aare om seto rõivih, tõsi küll, õks vaest jaapanlaisi, mitte Setomaa toimõtaja jaos.

Vai mine' tiiä' – Aare jo inämbüste seto rõivit kandki ja seto kiilt kõnõlõs, ku õi olõ' käsil kaitsõliit vai EV aastapäävä aktus.

Mis sis uudist, ülembsootska?

Küllätüvä külä puult tull´ märgo, õt 2019. aasta Seto Kuningriik võisi' kokko tulla' Küllätüvä küläh. Rikka Ivani talo peremiis Raali Ain näüdäs Hõrna Aarele ja pääkõrraldaja Leima Aarnele ette tanoma ja platsi', koh saasi' kuningriik asõnd sisse võtta'. Kutsuti kokko Küllätüvä külä vana' ja noorõ', arotõdi kõik kõrdapiteh läbi, kirotõdi alla kokkolepeh, õt kuvvamuudu toimõta' kündmistõ, külbmistõga, nii õt kuningriigilõ asõnd jättä', ja tetti ütispilt. Kroonikogo tekk´ otsusõ, õt kõnõldas läbi kõigi külli ja kantõga', kiä' tahtva' kuningriiki võõrusta'.

Ettepanõki' kaias üle, moodustadas kõrd 10 aastaga pääle, õt koh, kunas kuningriiki peetäs.

Mõni lännü suvõ illos mälestüs?

Maar´apäävä käuminõ Petsereh. 26. augustil Olohkova küläh oll´ illos kandlõmänguõtak. Jürissaarõ Ivan oll´ üts viimätsit seto miihi, kiä tekk´ kandlit ja mängse noil.

Meistre sünnütallo oll´ korjunu' külärahvast ja umatsit. Tuule Kann, Leanne Barbo, Kadri Lepasson ja tõõsõ' mänge' Ivan Jürissaarõ kandlõlugusit.

Ekskursioon Kulje küllä oll´ miiltülendäv, Kolpinolõ mi saa-s. Maar´apäiv kluustreh oll´ illos ja kohtuminõ vahtsõ kluustreülembäga sujusi höste.

Hallõillos mälestüs om kuuh eelmidse ülembsootska Tormi Piretiga eelmidse kluustreülembä matussil käuk.

10 aastat sai läbi käutus. Sai sootskidõga kor´ada' Peko kiiorast kasunu' vana tammõ tõhvu.

Noid olõmi kasvatanu' ja tammõkõsõ' istutami' lakja küllihe, koh tulõ Kuningriik.

Mis ettevalmistamisõl?

6.-7. oktoobril toimuv leelokonverents om tähtsä sündmüs. Valmista ette ettekannõht märgotusõga seto keele püüsümisõst tulõvadsõ 50 aasta joosul. Midä om meil pelädä', midä ette võtta' saa? Sootska Leima Aarne võtt teemas kuningriigipäävä ja leelokooridõ kuuhtüü. Kas õks pidävä' leelokoori' kuningriigipäivä küländ tähtsäs.

Kas võetas ette kuningriigih püüräjuuskminõ nigu Hao Paul om seto aoluust kõnõlnu kirmastõl 100 naase püüräjuuskmisõst.

Kuis nuuriga lätt?

Kitä nuursootskat Grünbergi Mariat, kiä om süämega as´a man, kõnõlas ja kirotas kõgõ, om kutsmisõ pääle kohal märgotamah vai kõnõlõmah.

Otsi nuuri, kiä' võtasi' iist läbikäumist Siberi ja Petserimaa setodõga. Variksoo Leena lubasi kor´ada' kokko Petserimaa seto nuuri, kel huvi seto as´a mano, ummi juuri mano tulla'. Leima Evelin käu oppamah Petseri poolõ noorilõ pillimängu, laulu ja tandsu.

Unista' ka aigu om vai?

15. septembril toimu Seto Ateljee-Galeriih suur pido, koh lauli', tandsõ' ja mänge' pilli seto, suiti, kihnu, liivi rahvidõ esindäjä'. Meil om sälätakah 10 aastat sõprust suitidõga, tihedät läbikäumist ja ütistüüd kõigi põlvkondõ vaihõl. Suiti mehe' olli' väläh laulukooriga, mink luumisõs nä sai' härgütüst Seto Miihi Summalt.

Küdsäs mõtõh tulõvaasta septembrih kutsu' Obinitsa kokko seto miihi laulu pido, koh astusi' üles seto, suiti, gruusia, ersa mehe' näütüses. Riitsaarõ Evar ja Järvelilli Rein omma' kah tuust märgost jo tuld võtnu'.

„Jaapanlasõ' tulõva!" hõikas kiäki. Rüüpä kohvitassi lõpuni. Ülembsootska hiit laja säläga särgi sälgä, võtt sootskakepi peio ni om valmis külälisi tulõkis. Mina aga rutta tuulõvihinä ja rändlinnutsiibu kohina all kodo ülembsootska juttu üles tähendämä, õt kõik lehelugõja' tuust osa saasi'.

Hõrna Rieka. *Loode Oliveri pilt.*

Setomaa om osalinõ soomõ-ugri keelevõrgustigu k´aumatoukamisõl

3.-5. septembrini' oll põlitsih kar´ala küllih Kinermah ja Vieljärvih (Vedlozero) vahtsõ rahvusvahelitsõ keeleprojekti avakuuholõk, koh setokõisi esind Hõrna Rieka.

HÕRNA RIEKA
Soomõ-ugri kultuuripääliina Obinitsa 2015 programmijuht

LOODE OLIVER
MTÜ Põlisrahvidõ Arõngu Keskus

Seto Kultuuri Fond om projekti „SANA 2019: Kodaniguütiskunna võrgustik põlisrahvidõ kiili alalhoitmisõs ja vahtsõlt elloherätämisõs“ kaaslanõ. SANA 2019 tsihis om toeta' kogokunna tasandi keeleaktiviste näide tegemisih ja hoogusta' vahtsidõ ja huvtavidõ keelealgatuisi elloviimist. Projektih om 7 mittetulundusühingut Läänemere piirkunnast (Kar´ala Vabariik, Leningradi oblast, Soomõ, Eesti) ja tuud toetas Põh´amaie Ministridõ Nõvvokogo. Juhtpartneris om Kar´ala mittetulundusühing Assotsiatsioon EHHO ja Eestist osalõs projektih lisas Seto Kultuuri Fondilõ ka' MTÜ Põlisrahvidõ Arõngu Keskus.

Vieljärvih avakuuholõknakas pääle Rieka esitet seto leeloga'. Üts miildejääv ja tähtsä k´auk oll Kar´ala Keele Kodo külästäminõ. Tuu om multifunktsionaalnõ kar´ala keele ja kultuuri keskus, mia om ainumas umataolinõ terveh Kar´alah. Kar´ala Keele Kotoh tegutsõs ka' kar´ala keelepesä – keeletsukõlusõ põhimõttõl tüütäv latsiaid, koh kasvatus- ja opmiskeeles om õnnõ kar´ala kiil. Kar´ala keelepesä tüütäs iispääväst riideni' tävveste kar´ala keeleh. Sääl tuud kõkkõ juhatas kuuliminejidõ pedagoogika ja kar´ala keele ekspert Natalia Antonova. Mi näi uma silmäga', kuvvamuudu keelepesä latsõ' valmisti' traditsioonilist kar´ala makõtsüüki tõnčöi'd (siäti kokko kama ja palohka'), tuu man opiti ja kõrrati kar´alakeelitsit söögikraami nimmi. Tuu oll hüä näüdeh tuust, kuvvamuudu tuvva' kar´ala kiil latsilõ lähebähe läbi käelitsõ tegevüse ja hüä söögi. Kar´ala keelepesä om Vieljärvih väiga' populaarnõ, järjekõrd keelepessä sissesaamisõs om piltligult üldeh ussõ takah ja huvilisi siäh olõ-õi õnnõ etnilisõ' kar´alasõ', a ka' vindläse' ja eiski' üts kohalik vinne-ameerika segäpereh.

Projekti SANA 2019 ütes käegakumbitavas tegevüses om soomõ-ugri keeleprojekte väikotoetustõ konkurss. Tuu raamõh toetadas hainajuurõ tasandil vahtsit ja originaalsit keelealgatuisi summadõh 200-2000 eurot. Taotlõjas võiva' olla' nii MTÜ', seltsingu' ku ka' eräisigu'. Taotlusõ' saa täütä' veebih ja nuu' tulõ esitä' 10. novembris. Inäp infot konkursist võit lukõ' siist:

http://www.uralic.org/uudised/kaivitus-soome-ugri-polisrahvaste-keelealgatuste-konkurss.

Järgmäne projekti partneridõ kokkosaaminõ om Obinitsah 24.-25. oktoobril inne Verskah toimuvat soomõ-ugri maailmakongressi vahekonverentsi, sis ku siihkandih võit nätä' nii kar´alaisi, isuridõ ku saami keeleaktiviste. Obinitsa oodami ka' liivlaisi ja vaest viil mõnt läänemeresoomõ hõimurahva esindäjät. Obinitsa kokkosaamisõ juhtteemas om keele ja (rahvus)köögi köüdüse' – kuvvamuudu põlisrahva kiilt läbi rahvusköögi eloh hoita' ja kuvvamuudu keele abiga' saat rahvusküüki popularisiiri'.

Minu olli esä ilmarikas, ülä om
Ugrimaa kuningas,
hiitse tä rüki Riianigi, külbse jal'
kaaru Karjalani,
lell ó jo lell ó, lell ó-lell ó.
Naase-jo-kõsõ' naarulidsõ', vell ó-jo-kõsõ' vesselägi',
hiidi mi hoolõ ussõ pääle, murrõ jo
musta pangi pääle,
ärä mi keeri Karjalahe, Kinner-jo-mahe märgotama,
lell ó jallõ, lell ó-lell ó-lell ó.
Hõimu-jo-kõnõ hõpõkõnõ, uma jo
sorrõ suukõnõ,
taha teele üldä' üte sõna, anda' jo
üte oppusõgi,
Peko jo pikält kõnõligi, kuningas
saatsõ sõnomida,
ärä-ks ti pangu-i, puuhu pangu-i,
ärä ti käkkü-i käusehe,
saatkõ' jo sõna ilma pite, pangõ' jallõ
paprõ' paja pääle,
ar' ti jo vanna unõhtagu-i, umma jo
muudu minehtägu-i,
võtkõ' õks ti laulta' umah keeleh,
ummil jo sõnnul seletädä',
lell ó jallõ, lell ó-lell ó-lell ó.

Tartoh ja Setomaal om oktoobri lõpuh soomõ-ugri rahvidõ maailmakongressi vahekonverents

25.-27. oktoobril muutusõ' Tarto ja Setomaa soomõ-ugri rahvidõ keskusõs. Soomõ-ugri rahvidõ esindäjä' kogonõsõ' siiä' soomõ-ugri rahvidõ maailmakongressi vahekonverentsilõ, õt ütehkuuh plaani pitä' ja arota' 2020. aastagal Eestih toimuva VIII soomõ-ugri rahvidõ maailmakongressi ja aolõ umatsit teemasit soomõ-ugri rahvidõ maailmah.

LAANEOTSA ANNELA

„S´oo, õt soomõ-ugri rahvidõ maailmakongressi vahekonverents om Setomaal, om eiserälinõ aoluulinõ sündmüs ja kinnitäs viilkõrd Setomaa kesksust soomõ-ugri maailmah,“ ütles Seto Instituudi iistvidäjä Raudoja Ahto, kiä om üts katõst setokõisi esindäjäst soomõ-ugri rahvidõ konsultatiivkomiteeh.

Soomõ-ugri rahvidõ maailmakongressi vahekonverents om 26. ja 27. oktoobril Setomaal Verskah.

Plenaaristungil rahvidõ esindäjä' kõnõlõsõ', õt kuis näil om umakultuuri oppamisõ ja opmisõga' ja kuvvamuudu om lännü', mäntse' muutusõ' omma' pääle 2016. aastagal Lahtih olnu' 7. maailmakongressi otsussidõ vastavõtmist.

Peräst plenaaristungit nakas tüü neläh sektsioonih, koh arotõdas rahvuskiili opmist ja mittemateriaalsõ kultuuriperändi aktuaalsit küüsümüisi, infotehnoloogia rakõndusi ja massimeediat, demograafilisi ja rändeprotsesse, vana ja vahtsõ diasporaa küüsümisi.

Õdagu lõpõtas seto kirmas.

27. oktoobril lätt edesi tüü sektsioonõh, peräst kandas tuu ette ja vormistõdas tulõmusõ' plenaaristungil.

Om ka' soomõ-ugri rahvidõ konsultatiivkomitee istung.

25. oktoobril omma' delegaadi' ja vaatlõja' Tartoh, oldas Eesti Rahva Muusiumih Hõimupäivi konverentsil, koh päämäne teema om soomõ-ugri rahvidõ aoluu sündmüse' saa aastaga iist Vinnemaal, a ka' terveh Õuruupah.

1917. aastaga oktoobrirevolutsiooni ja edimätse maailmasõa lõpptulõmusõs oll eissaisvidõ soomõ-ugri riike sündüminõ ja Vinne NFSV kuuhsaisu jäänü' soomõ-ugri rahvidõ rahvuslikõ territoriaal-autonoomijidõ moodustaminõ.

Oll Vinnemaa soomõ-ugri rahvidõ edimäne rahvuslik heränemisaig, minkõ joosul sündü' ja kuuli' suurõ' uutmisõ', luutmisõ'.

Tuust keerolitsõst aost läänemeresoomõ ja volga rahvidõ aoluuh kõnõlõsõ' ummih ettekandih ja järgnevil arotamisil aoluulasõ' Eestist, Soomõst, Ungarist, Kar´ala vabariigist, Mari-, Komi-, Udmurdimaalt ja Mordvast.

MTÜ Fenno-Ugria Asutusõ puult kõrraldõt Hõimupäivi konverents kuulus Eesti Vabariigi 100 rahvusvahelistõ programmi ja nä omma' kutsnu' külälisõ' soomõ-ugri maailmast Eesti Vabariigi 100. sünnüpäävä puhul siiä'.

Konverentsipäivi kultuuriprogrammi joosul saava' külälisõ' kaia' ERMi pikäaolist näütüst „Uurali kaja“, käävä' Verskah Seto Talomuusiumih, kullõsõ' kontserte ja omma' folklooriõdakil.

Soomõ-ugri maailmakongressi vahekonverentsi ja inne tuud hõimupäivi konverentsi iistvidäjä' omma' MTÜ Fenno-Ugria Asutus ja Seto Instituut, ka' setodõ esindäjä' soomõ-ugri maailmakongressi konsultatiivkomiteeh – Laaneotsa Annela ja Raudoja Ahto. Setomaalõ ja Tartohe om uuta' umbõs sada soomõ-ugri rahvidõ esindäijä, säälhulgah ka' Eesti esindäjä'.

Soomõ-ugri rahvidõ maailmakongress om soomõ-ugri ja samojeedi rahvidõ sõltumatu esindüsfoorum, mia toetas uma tegevüseh maailma soomõ-ugri rahvidõ kuuhtüüdeklaratsioonõ.

Edimäne soomõ-ugri kongress oll 1992. aastagal Sõktõvkarih.

Kongress om õga nelä aastaga takast vaeldumisi Ungarih, Soomõh, Eestih, Vinnemaal.

Setomaal om soomõ-ugri rahvidõ maailmakongressi vahekonverentsi üts tähtsäbit tsihte 2020. aastagal Tartoh toimuva soomõ-ugri maailmakongressi ettevalmstaminõ.

Kultuuriklubi SETOLUU' om kuuh käunu 5 aastakka

2013. aastaga sügüse korjusi' edimädse' SETOLUUst huvitõt inemisõ' ja naksi' õga nätäl kuuh käuma. 2018. aastaga sügüse saa tuust jo 5 aastakka ja meil om väega hüä miil pallõlda' kõkki, kiä' tahtva' tulla', kinkäle meelüs seto kiil, laulu', tandsu' ja kombõ' ni kiä' saava' säädä' uma olõki 13. oktoobril Talinahe, kellä viiest MODUSõ kodo Pärnu mnt 22.

TORMI PIRET

Kultuuriklubi SETOLUU' kuuhkäumisõ kõgõ tähtsäp mõtõh om kõõ olnu seto keele kõnõlaminõ, jutta jutustaminõ, raamatist ja aolehest lugõminõ, luulõtuisi opminõ, setokeelitsidõ mõistatuisi ja tarkuisi edesiandminõ. Kats aastakka om Kultuuriklubi SETOLUU' hõiganu' setokõisi ja tõisi huviliisi kokko Setomaa hällüpäävä praasnigust 9. oktoobril. Timahava om 9. oktoobri tõõsõpäiv ja praasnik peetäs puulpühä, 13. oktoobrikuu päävä1.

Hüä' seto' ja seto kultuuri sõbra', 13. oktoobril kell 5 saa üte vopsuga kats kärbläst - om SETOLUU 5 üteh Setomaa 97-ga. Kõkk omma' 13. oktoobril lämmält pallõld ja pall´o oodõt! Parep õks seto rõivih, a liinarõiva' omma' ka ilosa'!

Kultuuriklubi SETOLUU' uut õgal aol hindä mano vahtsit inemiisi, õkaütte, kiä taht oppi' seto kiilt ja kultuuri vai ummi tiidmisi nuurilõ edesi anda'. Õga pühäpäiv kell 11.30 – 13.00 mi umah tarõkõsõh Pärnu mnt 22!

Õt latsilõ ja nuurilõ olõsi' seto laulu', tandsu' jms miilt perrä, om meil sääne vahtsõ ao laulukõnõ, koh seto kiil om ar' segät engliskeelega.

Kultuuriklubi SETOLUU' laulukõnõ

Tulli üles sängüst ma
Solarissõ hängüma.

Oll ´tah pall ó kabossit,
kõnõli' nä Englishit.

Säändsit-määndsit ts úrrõ ka,
„How are you?“ Ma arvu es saa'.

Poodimüüja küüsse siss:
„Do you want to buy some Fish?“

Pagõsi ma joosuga,
nothing arvu näist es saa'.

Koh om kotus Talinah,
koh seto kiil om kõlamah?

It is so called leelokuur
käüdas, selle õt tuu om cool.

Kõgõ parõp for me and you
Kultuuriklubi SETOLUU'!

Verska Gümnaasiumi vahtsõnõ direktor Palu Liina luu opjalõ ja oppajalõ vahtsit võimaluisi

KITTUSÕ KELLY
Toimõtaja

Verska Gümnaasiumi direktor Palu Liina.

Kittusõ Kelly pilt.

Sa olõt s´oo aastaga septembrist Verska Gümnaasiumi direktor. Mille sa otsustit kandidiiri'?

Ma olõ 1993. aastagast olnu' haridussüsteemih seeh: edimält olli oppaja, sis koolijuht, edesi oppõdirektor. Ku mul tuu innine tüü läbi sai, sis ma mõtli, õt midä ma naka tegemä vai midä ma tahasi' tetä'. Edimält ma kandideeri-is siiä', a sis vallavanõp julgust ja ma otsusti välläkutsõ vasta võtta'. Siih ma no' sis olõ.

Ma olõ siih tävve tiidmisõ man, võta asja väiga' tõsitsõlt ja tii s´ood tüüd kõõ süämega'. Mul oll lihtsa siiä' tulla', ma tiidse, kohes ma tulõ, tiidse jo mitmit inemisi ja s´ood keskkunda.

Määne om su haridustii ja tüükogõmus?

Ma olõ sündünü' ja kasunu' Räpinäh, lõpõdi Räpinä keskkooli ja lätsi Tarto ülikuuli matemaadigaoppajas opma. 1993. aastagal lõpõdi matemaadigaoppaja ja põhikooli füüsigaoppajana. Edimält sai tüüle Ruusa põhikuuli, sis Räpinä kuuli matemaadigat oppamma ja olli ka' klassijuhataja. Ku mu 9. klass lõpõt, sis tuulaol läts höste populaarsõs uma koolist ar' minnä' Tartohe. Oll vaia vällä märki', midä tetä', õt tahetasi' siiä' jäiä'. Sis ma käve läbi Junior Achievement majandusoppusõ programmi, õt olõs latsilõ midägi' huvtavva pakku'.

Ütel hetkel ma tundsõ erinevidõl põhjuisil, õt om vaia muudatuisi. Ma lätsi Miktämäele matemaadiga oppajas ja huvijuhis, a aastaga peräst sai selges, õt näil om vaia direktorit. Suvõl kuulutõdi vällä konkurss ja oll nuid, kiä' julgusti' minnu kandidiirmä. Valiti minnu ja ma olli tuuh aamõtih 2006. aastagast kooni 2011. aastaga keväjäni. Peräst tuud oll võimalus minnä' Räpinä aianduskuuli oppõdirektori aamõdikohalõ latsõhoolduspuhkusõ asõndusõ aos ja tuust tull pia 7 aastakka.

Tüüsuhe sai läbi minevä aastaga detsembrih, selle õt mu aamõdikotus koondõdi. Ma olli ilma tööldä', a vaehtõpääl läbi tüütükassa oll mul võimalus olla' kolmõ kuu joosul vabatahtliguh tüüh Nöörimaa tugikotoh.

Tuu oll huvtav kogõmus. Ma sai tiidä', õt midä sotsiaalvaldkund hindäst kujutas ja midä latsiaidu ja kuulõ tugiisigu' täpselt tegevä', mia' omma' näide rõõmu' ja murrõ', ku ma vei näile kovisiooni läbi. No' ma mõista koolijuhina näide inemisi tegevüst mõista' ja juhti'.

Ka' aianduskoolih mi tüüti vällä väiga' põh´alikkõ tugisüsteeme, mäntse' omma' mullõ no' siih pall´o abis olnu'. Ka' Zaitsevi Reinust om mullõ siih väiga' pall´o tukõ olnu'.

Mia sullõ direktori tüü man meelüs?

Ma käve läbi koolijuhtõ mentorprogrammi, koh Innove koolit meid vällä algaja koolijuhi mentoris. Sääl ma sai viilgi' inäp kinnitüst, õt tuu kõlbas mullõ höste. Mullõ kõlbas ja meelüski' juhti' protsesse ja inemisi. Luvva' võimaluisi, näüdädä' võimaluisi, anda' võimaluisi, nätä' võimaluisi. Sa nii ku avitasi' tüütäjil tetä' parebahe umma tüüd.

Isikuomadusõ' piat ka' aamõtit toetamma. Ma tunnista, õt olõ väiga' kohusõtundlik ja vastutustundlik, edesipüüdlik. Ku ma olli tüüh, sis käve läbi ka' karjäärinõustamisõ, ma sai kinnitüst, õt suhtlõminõ ja tüü inemisiga' inemisi keskel mullõ kõlbas.

Mentorprogrammi kooltusõ lõpuh pallõldi hinnäst iseloomusta' üte vai katõ sõnaga', õt kiä olõt koolijuhina. Ma iseloomusti hinnäst ku võimalustõ luujat.

Ma ütle-ei, õt õnnõ ma' luu võimaluisi, a juht piat olõma tuu, kiä luu võimaluisi ja tingimuisi.

Midä tahat siih koolih muuta'?

Kõgõpäält om vaia kooli arõngukava kokko panda'. Keväjäs piami tuuga' valmi' olõma. Kõik tuu IKT park om meil aolõ jalgu jäänü'. Arõngu poolõ päält om tähtsä tehnoloogia tark kasutaminõ, digiopikidõ kasutusvõimalus. Tähtsä om, õt koolimaja saasi' kõrda. Ma väiga' looda, õt s´ool aastagal mi saa neläl klassil aknõ' vaeldõt. Inemisõ' omma' meil tubli', a füüsilinõ keskkund piat ka' opmist toetamma.

Ma soovi, õt koolih olõs opmist toetav õhkkund, mia kuts opjat opma, otsma, uurma, löüdmä, suhtlõmma.

Mõtõldõh uma kooliao pääle, mia sis rõõmu tekk?

Ma opõ Nõukogodõ Liidu aigu. Ma olli väiga' tubli. Mi klassijuhataja oll väiga' aktiivnõ, mi võti osa kotkapuja võistluisil, põvvavälgul.

Kõik tiidse', õt ku Tootsmanni Helge om klassijuhataja, sis tuu klass k´au kõik nuu' kotusõ' läbi.

Vabariikligu' matkajidõ kokkotulõki', agitbrigaadi', kõik koh veid´ogi' oll võimalik esinedä', mi klass oll sääl.

Rivivõistlusõ' olli' tuul aol kohustusligu' ja minkõgi' peräst ma olli kõõ rühmänõukogo esimiis vai olli rivivõistlusil komandör, ja komandör pidi kuulumma ka' laskuritõ sekkä. Ma pidi ülejäänü' katõ laskuriga', kiä' olli' poisi', tulõtõrjõoppõväläkil suurõ püssäga' üle suurõ tara ronima.

Täks klassijuhataja näkk minoh mäntsitki' juhivõimit. Klassijuhataja pand minnu tähele ja läbi nuidõ tegemisi tä toet minnu. Huvtav oll, höste huvtav aig. Ma opõ höste, nelä' ja viie'.

Kas parhillanõ opilanõ om väiga' erinev tuust su ao opilasõst?

Ma usu-ui. Mi aol olli' ka' nuuri kamba' ja täpselt sammamuudu. Ma usu, õt olõ-õi erinevüst, lihtsalt täämbätsel päävä om kõik ilm nii vallalõ ja sul om võimaluisi pall´o.

Parhilla' kõnõldas sagõhõhe oppajidõ ja opilaisi ülekoormatusõst ja väsümüsest. Minkõh om põhjus? Määne om lahendus?

Noorõ' oppaja' läävä' ar'. Oppaminõ om väsütäv tüü. Sa piat kõikaig opilaisi nii ku uh´ost hoitma ja hinnäst kehtestämmä. Ma arva, õt kõlbulinõ metoodika ja oppõvara om tuu, mia avitas muuta' mitmõkesitsebäst ja huvtavabast, vaheldusrikkabast opmist ja oppamist.

Oppaja' tahtva' õks vahtsit raamatit, selle õt vahtsõnõ trükk om ilmunu', a opik ja tüüvihik om õnnõ üts opmisvahend. Muidogi' oppajal om mugavap võtta' tuu opik ja tüüvihk. Vaest tuu om tuu opikava kohandaminõ ja kõlbulitsõba metoodika löüdminõ, mia võtt väiga' pall´o aigu nii alostajalt ku ka' kogõnu' oppajalt. No' om selge, õt inäp vannamuudu saaai. Opilasõ' olõ-õi rahu ja oppaja' olõ-õi rahu tuuga', midä näge, õga mõista-ai vai julga-ai kostkilt api küüsüdä'.

Kindlahe mi kooli oppaja' oppa-ai õnnõ opigu ja tüüvihuga'. Oppajat om vaia toeta', koolta'. Mi üts suur arõngusuund om oppajidõ toetaminõ läbi mentorsüsteemi.

Parhilla' võtami aigu sisse ellä' ja proomimõ ütehkuuh vällä tüütä' hüvvä tugisüsteemi oppajilõ. Opilaisi koormus pias tuuga' ka' vähäbäs jäämä. Mi pia löüdmä võimaluisi, õt kuvvamuudu tegutsõmist välähpuul kuuli huvitsõõrõh arvõsta' oppõtüü sisse. Ku sa näütüses päävä' läbi tegelet mäntsegi' spordialaga', sis piatki' tuud arvõstamma kihälisõ kasvatusõ osana'. Vai ku opilanõ lätt perrega' reismä keset oppõaastakka, sis piasi-i pahas pandma, õt tä jäl' puudus, a tulõs anda' ülesandõ' üteh, õt tii' reisiblogi, tii' nättüses ettekannõh. Höste pall´o võimaluisi om säntsit asju oppõtüüga' köütä'.

Olõt no' Setomaa ainuma gümnaasiumi direktor. Mäntse' omma' su mõttõ' seto keele oppamisõga' koolih?

Kuna mi tegele siih unikaalsõh seto keele- ja kultuurikeskkunnah, sis s´ool kultuuril ja keelel om mi oppõkavvuh kindla kotus, nii kuis tä om olnu', säntseh mahus tä jääs. Kuki' ma tiiä, õt tahetas seto keele oppamisõ jako suurõbast saia'. Mi tii umalt puult, midä mi suuda, a kah´os olõ-õi võimalik keeleoppusõ jako suurõnda', selle õt tuu tulõs minkõgi arvõlt. Meil om koolih majandusopõ ja mi tahas naada' gümnaasiumih pakma valikuna midägi' säänest, mia pakusi' noorilõ periselt huvvi. Meil om piirkunnah väiga' pall´o inemisi, kinkõ oskuisi saasi' ar' kasuta'.

Minkõst sa vabal aol hüvvämiilt tunnõt?

Ma elä umah majah Räpinäh jõõ veereh ja mullõ väiga' meelüs aiatüü. Õga vaba aig varra keväjäst pääle olõ aiah. Mullõ meelüs ka' loodusõh k´auvvu' ja reisi'. A ma olõ väiga' uhkõ uma viimätse katõ aastaga saavutusõ üle – olõ kats aastakka järest k´aunu' Võhandu maratonil. 2017 olli aianduskooli meeskunnah, s´ool aastagal ollimi sõbrannaga' katõgese kanuuga' ja mi joudsõmi lõppu naisi katõdsõl kanuul kolmandana ja mi sai avvuhinna. Tuu oll väiga' suur saavutus, suur ettevõtminõ. Muidogi' om pingutus, a toetusmeeskund om olõmah.

Mitu last su perreh om?

Kats täüskasunut last, tütär ja poig. Mu latsõlats lätt järgmätsel aastagal jo kuuli.

Midä soovisi' Setomaa opilaisilõ ja oppajilõ kooliaastagas?

Koolirõõmu. Tüütäjilõ tüürõõmu ja latsilõ koolirõõmu. Hummogu rõõmuga' kuuli ja tüüle ja õdagu sama rõõmulitsõlt tagasi. Tuu rõõm, minkõga' sa kodo läät, tulõgi' tuust, õt täämbä ma pingudi, opõ midägi' vahtsõt, avasti midägi' vahtsõt, sai midägi' vahtsõt tiidä'. Kuuhtüü ja mõistminõ, tuu tuugi' koolirõõmu.

Setomaast ku Eesti Siberäst

AABRAMSI VAHUR

Lutepää liivik. *Aderi Arno pilt.*

Vanah Eesti Vabariigih kutsuti Setomaad mõntkõrd Eesti Siberäs. Säänestmuudu nimetedi terveht Petseremaa maakunda. Mõntkõrd ülti ka' mõnõ tõõsõ kotusõ kottalõ, a tunnussit, minkaga' Siber eestläisi jaost kokko k´au, korju Petseremaalõ täks kõgõ inäbä ja nii ollegi' Eesti Siber päämätselt sääl. Tuu nimetüse juurdumist "selet" ka' tuu, õt Vinnemaa oll lähkoh ja oll pall´o vindläisi petseremaalaisi siäh.

Üte kotusõ kokkopandminõ mõnõ tõõsõ (üleilma tiidä') kotusõga' (sisseharinu') tunnussidõ läbi oll inne sõta Eesti aokirjändüseh sakõ. Eestih olli' uma' Sveitsi', Hollandi' jne. Pae Taavi om tarvitanu' näide man "võrdnime" mõistõt. [1]

Petseremaa Siberäga' kõrvotsidõ pandminõ om õks hand´sak ka'. Jo tuu, õt Siber om väiga' suur, üldäs, õt valu mõõtmalda'. A Petsere maakund oll väigokõnõ. Petseremaa oll üts väikobit maakundõ Eestih, väikop oll õnnõ Valgamaa, mia oll ka' veid´o noorõp. Siberäh oll ja om hõrrõlt inemisi. A Petseremaal oll kõgõ tihedäbält rahvast Eesti maakundõst, sääl elli 1922. aastaga rahvaloendusõ perrä umbõs 60 000 inemist. Tuud oll veid´o inäbä ku Saarõ maakunnah, mia oll Petseremaast umbõs poolõ suurõp.

Ku kaia', mille Setomaad ja Petseremaad õks Eesti Siberäs nimetedi, sis või üldä': tuuperäst, õt Setomaa oll eestläisi arvatõh kavvõlinõ ja kõrvalinõ, maahajäänü', mõtsik kotus, koh peetä-äi väiga' säädüisist kinni ja koh olõ-õi kõrda. Kõik tuu and alosõ Eesti Siberä nimetüse jaost.

Nimetüs oll nii lajalt lakja lännü', õt 1927. aastagal kuts Võro aoleheh Elu üts petseremaalanõ, kiä oll kuuldnu' tuud "korgõlt kooltõt inemisilt", üles "Petserimaa sõimamine" ar' lõpõtama. [2] A halvaspidäminõ oll nii suur, õt muutminõ lühko aoga' oll üte hinnagu perrä 1936. aastagal sama luutusõtu ku "naada' lahkma kivimüürü pääga". [3]

Kavvõlinõ, kõrvalmaad, asumaa muudu

Siber oll kavvõndõh ja kõrvalmaad, sinnä' päseminõ oll rassõ ja sääl oll infrastruktuur kehvä. Tuuh seosõh nimetedi Eesti Siberäs ka' mõtsu seeh Alotagost, Avinurmõ ja Mustvee nulka, Vasknarva kanti, Narva-tagost. Säänestmuudu eräldet kotusõ' olli' hüä', kohe saata' karstust kandma kur´ategijit. 1920. aastagidõ edeotsah nimetedi Eesti Siberäs tuuperäst ka' Haapsalut, perästpoolõ Hiiumaad ja Kihnut, kohe säädüserikjit asumisõlõ saadõti. Hiiumaad ja Kihnut nimetedi mõntkõrd ka' Eesti Sahhalinis. [4]

Peräst Tarto–Petsere raudtii valmimist 1931. aastagal [5] olõ-õs Petseremaad määnestki' põhjust isoleerit piirkunnas pitä'. [6] Petseremaalõ oll õigõhe jo ammust aigu saanu' Tartost laivaga', 1930. aastagil arõnõs bussiliiklus ka' Petseremaal. Vanal ja hüä kvaliteediga' Riia-Pihkva kivitiil käve' Eesti autoumanigu' kihotamist pruummah. Ummõhtõ oll kujotlus Petseremaast ku kavvõlitsõst peräpõrgost visa kaoma.

"Lausuda inimesile rongis, et sõidad Petseri, on kaunis ebamugav mission. Toredalt mürakarult-mehenässilt saad vastuseks "või nõnda!" Matsakalt prouakeselt — kahjatsev "ah nii!" ja plikaohtu tüdrukult — pilkav "hi hii!" Jah — eks see eesti rahvas on üks tore ja omapärane rahvas, on üks igavene jonnakas rahvas! Mitte ei taha muuta oma "kenavõitu" arvamust". [7] Säänestmuudu sais üteh 1936. aastaga Petsere Uudissidõ reisijutuh.

Peräst 1940. aastagidõ suurküüdtämisi seostus Siber eestläisi jaost täks kõgõ inäbä piirkunnaga', kohe NSVLi keskvõimu puult kur´ategijist peetüisi vällä saadõti. Inne sõta Eestih väelüisi Petseremaalõ saadõta-as. Suurõbah jaoh Petseremaast oll jovvuh Vabadussõast kooni' vabariigi faktilisõ lõpuni' 1940. aastagal kaitsõsaisukõrd, nii ku õgal puul muialgi' NSVLi piiri lähkoh. [8] Kaitsõsaisukõrra all olõval alal võidi inemisil eläminõ poliitilisil põhjuisil ar' keeltä'. Tähendäs Petseremaalt saadõti inemisi mõntkõrda vällä, "sisemaalõ", nii kuis seto' ütli'.

A tüükotusõ' Petseremaal olõ-õs ihaldusväärse', oppaja-aamõtihe tahtjit oll rassõ löüdä' ja riigiaamõtnigu' loi' sinnä' määrämist "suureks ebaõnneks". [9] Nii tunti tüüd Petseremaal õks mõntkõrd sunnitüünä. A karistuskoloonias sai Petseremaad pitä' õnnõ ülekant mõttõh.

Harvakutti tarvitõdi Petseremaa puhul kül' mõistõt "asumaa" ka', tuud olõvat õigustanu' erivolituisiga' Petsere maaülebä aamõtikotus, mia aastagil 1920–1921 eksistiire ja minkõ kottalõ Talina aoleheh Vaba Maa kirotõdi: "See on midagi sarnast, nagu vanasti Juudamaal oli Pontsius Pilaatus ehk tsaaripäevil kindralkuberner Soomes." [10]

Külmäle maalõ saatminõ om eesti keeleh tiidä' ütleminõ. Põhjust Setomaad Siberäga' võrrõlda' otsiti ka' kliimast. Ku 1940. aastaga jaanuarih olli' Eestih väiga' külmä' ilma', sis kirodi' lehe' "Siberi pakasest" ja "Siberi külmast", [11] mia mõnõl puul Petseremaal oll olnu', kõgõ inäp panti tähele Verskat, koh "temperatuur tavaliselt ikka on madalam kui mujal Eestis". [12]

Mõtsik, hirmtav ja huvtav

Nii ku Siber oll ka' Petseremaa eestläisi mõttih rassõlt allutatav. Nii ku siberläse' olõ-õs Petseremaagi' inemisõ' säädüisi avvustava' ja Petseremaal olõõs olnu' kõrda — sääne oll arvaminõ. Eesti Vabariigi edimätsil aastagil kirotõdi, õt riigi autoriteet om maakunnah matal, mass "rusikaõigus". [13]

1936. aastagal lööti, õt kõrda olõ-õi ka' Petseremaa matusõaiduh, nuu' olõvat jätnü' "metsikult kasvava padriku ilme", tuupääle tull nuid naada' kõrda tegemä. Sama aolehe Vaba Maa numbrih, koh tuu jutus võõdõti, tiatõdi, õt plaanih om kõrrasta' ka' laulukuurõ — Eesti Lauljidõ Liidu Petseremaa osakund pidi plaani "arendada olemasolevad setu rahvuskoorid kultuurkoorideks". [14]

Nii ku Siber oll ka' Petseremaa eestläisi arvatõh veid´o arõnõnu'. Ku tsivilisatsioon ja kultuur olli' sinnä' kunagi' joudnu', sis suuri mööndüisiga'. Nii ku Siber oll Petseremaagi' mõtsik, üles harimalda' (vai võlssi, ebaefektiivselt üles harit) maa. Muljega' piirkunnast, midä kujond innekõkkõ kõrralagõdus, sobisi' ka' 1920. aastidõ suurõ' üleujotusõ', nuu' muudi' Pihkva järve veeremaa viiväläs, minkõ keskpaigah virvendi' külä'.

Siber oll ka' lihtsalt tundmalda', tuuperäst hirmtav. Siberäh oll ineminõ ohoh, sääl elämist peläti. 1927. aastagal tundsõ kindral Laidoneri Johan riigikogoh kõnõldõh murõht, kas Petseremaa rahvas om õks küläand "riigitruu", ja vastandas näile Järvamaa inemisi, kinkõ lojaalsusõ peräst olõ-õs vaia murõhta'. [15]

Mõtsigu Petseremaa inemisist kõnõldõh ülti jo metafooriga' "looduslats", näütüses kirotas Postimiis 1912. aastagal: "Setu on looduselaps, unistaja. Ta luulerikas hing armastab ilu ja rõõmu, mida hellalt alleshoitud muistseaja rohked mälestused — viisid ja kombed, igatsused ja lootused — pakuvad." [16] Ilma murrõlda' ja luulõlisõ', kohki' jutussidõilmah mängvä looduslatsõ kurapoolõs oll kujutlus setokõsõst ku "habõnidõga' latsõst", näütüses iseloomustas Vabah Maah Petseremaa inemisi 1921. aastagal säänestmuudu: "Üldiselt on petserlane "habemega laps". Ta on lihtne, naiiv, aga loomupoolest sugugi mitte rumal". [17] Sääne "habõnidõga' lats" pidi olõma hirmsa, uma pahanu' olõkiga' ehtsä *enfant terrible*, ettearvamalda' elläji.

Ku mõtslaisina kujotõdi just seto miihi, kinkõ taltsutamisõs tull politseil mõntkõrd kumminui k´auki laskõ', [18] sis viirmüsjuhtudõl võisi' võõrilõ paistuda' oholisina ka' seto naase'.Näütüses jutustas 1938. aastaga keväjä Vil´o valla Lõkova kooli juhataja Operi Adele, nuur abielonaane, Eesti Karskusliidu küüsümüslehte täüteh uma õkvalt olnu' hirmsast läbielämisõst, kuvvamuudu tä pand hinnäst koolimajja luku taadõ, õt tä päsesi ar' paabapraasnigulõ minekist, kohe külänaase' timmä kutsi': "Olin peidus, laskevalmis revolver pihus seks juhuks, kui uksed maha murtakse. [...] Mul oli seitsmelaenguline revolver ja lisaks kaitseliidu püss hulga padrunitega." Peräst tä kuulut hummogupalvõ aigu kooliopilaisilõ, õt eläs ka' edespidi õnnõ ummi kombidõ perrä: "Ütelge oma emadele, et nad jätaks omad viinasaamise lootused! Minult nad seda kunagi ei saa! Siin on Eesti Vabariigi kool! Mina olen eestlane! Minu mees on eestlane! Meil niisugust kommet pole! Mina halbu setu kombeid järele ei tee! Ärgu ükski õpilane unustagu sellest omas kodus rääkida, mis ütlin!" [19]

Tundmalda' või olla' ka' põnnõv, tekitä' uudishimmo. Tarto oppaja Ainelo Jaan tunnist 1930. aastagal Tarto Tütärlatsi Gümnaasiumih lauluimä Miku Od´et mälehteh, õt Setomaa om "meile Siberiks, mis täis omapärasusi ja tundmata. Iga asi on seal omapärane ja köidab võõrsilt tulnu tähelepanu". [20] Petseremaa tõmmas mano ilmahulgussit, sinnä' sõidõti "nagu vanasti Kaliforniasse, et kullasoont leida ja üle öö rikkaks saada", [21] arvati üteh 1926. aastaga aoleheh.

(lätt edesi 11. lehekülel)

[1] Kae' Pae, Taavi. Võrdnimed Eestis. - Pärimus inimese ja maastiku dialoogis. VII folkloristide talvekonverents 2. ja 3. veebruaril 2012 Rogosi mõisas. Ettekannete teesid. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus, 2012, lk 35.
[2] Kae' Ei taha setu olla siberlane. - Elu 12.III 1927, nr 21, lk 2. Allkiri: Suferisto.
[3] Kae' Petserimaa teel kindlale korrale. - Vaba Maa 5.III 1936, nr 52, lk 7. Allkiri: S.O.S.
[4] Eesti "Sahalin" protesteerib. - Postimees 8.XII 1933, nr 288, lk 1; Kiri Hiiumaalt. - Võitlus 11.I 1934, nr 5, lk 6.
[5] Otseühendus avati 1.XI 1931. Tartost Petserehe oll raudtii plaanit tetä' jo inne 1. ilmasõta.
[6] Tarto liinapää rongiühenduse avamisel: "Seni oli Petserimaa nagu eraldatud Eestist ja teda nimetati Eesti Siberiks. Uus raudtee kustutab selle nimetuse ja toob piiriäärse maakoha Eesti südamele [= Tartolõ] ligemale." (Tartu-Petseri raudtee avatud. - Postimees 1.XI 1931, nr 297, lk 3.)
[7] Läbisõidul Petserist. Suvi 1936. - Petseri Uudised 17.VII 1936, nr 29, lk 3. Allkirja A.K. taga peitub ilmselt Petseri kirjamees Arnold Kõiv.
[8] Kae' Kenkmann, Peeter. "Universaalne valitsemisvahend": kaitseseisukord Eesti Vabariigis aastatel 1938–1940. - Tuna 2018, nr 1, lk 20–38.
[9] Lõuna, Kalle. Petserimaa integreerimine Eesti Vabariiki 1920–1940. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, 2003, lk 61.
[10] Petserimaalt. - Vaba Maa 18.IX 1921, nr 247, lk 4.
[11] Päevaleht 17.I 1940, nr 15, lk 1; Päevaleht 18.I 1940, nr 16, lk 3.
[12] Sealt, kus valitseb siberi pakane. - Uus Eesti 8.I 1940, nr 6, lk 3.
[13] Vene marurahvuslaste terror Petserimaal. - Vaba Maa 22.VIII 1923, nr 190, lk 3.
[14] Petserimaal seatakse kalmistud korda; Setukoorid kultuurkoorideks. - Vaba Maa 29.X 1936, nr 248, lk 6.
[15] Kae' Petserimaa — meie riigi nõrk koht. - Postimees 27.I 1927, nr 26, lk 3.
[16] Postimees 12. V 1912, nr 108, lk 4.
[17] Petserimaa. II. - Vaba Maa 31.X 1921, nr 290, lk 2.
[18] 1933. aastal Korodissa kirmasel ei aidanud sellestki: "Politseinikkude aruande kohaselt saanud suurkakleja "Medved" korduvalt kumminuia, kuid mehele ei näi see mõjuvat." (Vaba Maa 15.XI 1933, nr 268, lk 1.)
[19] EAA.2389.1.314
[20] Miko Ode mälestuseks. - Vaba Maa 20.XI 1930, nr 272, lk 6.
[21] Ühendus 6.XI 1926, nr 85, lk 3.
[22] Kohtla — "Eesti Siberis". - Päevaleht 30.III 1926, nr 88, lk 3.
[23] Eesti Ruhris. - Maa Hääl 30.VI 1934, nr 75, lk 4.
[24] Raua ertsid Petserimaal. - Postimees (Hommiku-väljaanne) 6. VII 1920, nr 117, lk 3.
[25] Petserimaa maa seest metallpulbrit leitud. - Postimees 25. III 1922, nr 69, lk 7.
[26] Kae' ka Kikas, Katre. Ajakirjandus Jakob Hurda ja Matthias Johann Eiseni rahvaluulekogumise mõtestajana. - Keel ja Kirjandus 2013, nr 5, lk 333–350.
[27] J. Sandra J. Hurdalõ Võrol 1906. a. veebruarih, EKLA Fond 43 M 20:40.
[28] Mikita, Valdur. Kukeseene kuulamise kunst. Läänemeresoome elutunnet otsimas. Välgi metsad, 2017, lk 78–79.
[29] Samah, lk 78.
[30] "Orientekspressiga" rajamaile. - Postimees 31.VII 1938, nr 204, lk 2.
[31] Setumaa: maateaduslik, tulunduslik ja ajalooline kirjeldus. Toim. A. Tammekann. Tarto: Eesti Kirjanduse Selts, 1928, lk 83.

Lehte tegevä':

Toimõtaja Kauksi Ülle, tel 5656 9079, e-post: kauksiylle@gmail.com
Toimõtaja (lisaleht Vahtsõt Vallah) Kittusõ Kelly, tel 522 0661, e-post: kelly.kittus@setomaa.ee
Keeletoimõtaja Palmi Silvi
Seto keele tõlkja Sarvõ Õiõ
Makett ja külesäädmine Saluveere Tomi

Välläandja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Külviku Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Õiõ, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüriöö Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjä: Printall AS

Lehe ilmumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm ja lisalehte Vahtsõt Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ' saata': kauksiylle@gmail.com vai Setomaa aoleht, Obinitsa külä, 65301, Võro maakund.
SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata': kelly.kittus@setomaa.ee.
Tähtaig õga kuu 20. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Setomaa
VALLA UUDISED Vahtsõt Vallah
Oktoober 2018 Nr 9 (346)

Uus kooliaasta on koolides alanud

Uus kooliaasta on koolides alanud. Kaunis suvi on aidanud nii õpetajatel, kooliõpilastel kui lasteaia mudilastel piisavalt puhata ja energiat koguda. Ees ootavad päevad täis uute oskuste ja teadmiste omandamist.

Värska kooli 1. klass.

Foto: Põlva Foto OÜ

Õppeaasta algus Mikitamäe Koolis

3. septembril alustas Mikitamäe Koolis kooliaastat 41 õpilast, 12 lasteaialast, esimesse klassi astus 6 last. Heameelt teeb esimene klass, kus kõik kevadel lasteaia lõpetanud viis lasteaialast alustasid oma õpinguid meie koolis õpetaja Eva Sulaoja käe all.

Käesoleva õppeaasta eesmärkideks on:

- Individuaalsust arvestav võimetekohane õpe.
- Erinevate koostöögruppide (ainerühmad, tugisüsteemid, õpikogukond, arendusgrupp) koostöö toimimine.
- Koolipere ettevõtlikkuspädevuse arendamine, Ettevõtlik Kool ja Lasteaed strateegia TAHAN-SUU-DAN-TEEN rakendamine nii koolis kui lasteaias.

Jätkame inglise keele õppega I ja II klassis ning vene keele õppega IV ja V klassis ühel tunnil nädalas. Põhiainete kõrval on I ja II kooliastmes valikaineteks seto kodulugu, arvutiõpetus ning III kooliastmes majandusõpetus, seto kodulugu ja arvutiõpetus.

Esimesel ja teisel koolinädalal pakkusid õpetajad-ringijuhid välja, milliseid ringe nad soovivad juhendama hakata. Huviringide valikul vajavad lapsed kindlasti lapsevanema suunavat sõna ja toetavat heakskiitu. Info huviringide kohta jõuab peatselt kooli kodulehele.

Traditsioonilise üritusena toimus Ruusa, Kauksi ja Mikitamäe koolide sõpruskohtumine Ruusa Põhikoolis, kus meisterliku osalemise eest saavutasime üldvõidu. Juunikuus esitasime haridusprogrammi „Ettevõtlik kool“ edulugude konkursile oma õpikogemuse koostööpäevast ’’Pihkva järv rannarahva eloh innebä ja parhilla’’. Haridusprogrammi “Ettevõtlik kool” traditsioonilisele edulugude konkursile laekus sel aastal 94 edulugu. Maakondlik žürii valis välja meie kooli eduloo, mis läheb esindama koos kahe teise kooli edulooga Võrumaad üle-eestilises finaalis Haridusfestivalil Paides. „Ettevõtliku kooli“ Haridusfestival toimub 18. oktoobril, kus fookus õppijakesksel lähenemisel ning noorte ettevõtlikkuse arendamisel. Osaleme kooliperega töötubades, jagame teistega oma kooli edulugu ning tutvume teiste koolide lugudega üle-eestilise edulugude konkursi raames. Edukat ja õppimisrohket uut õppeaastat!

Karin Sonts
Mikitamäe Kooli direktor

Õppeaasta algus Meremäe Koolis

Meremäe Kool alustas uut õppeaastat kahe lasteaiarühmaga. Üks neist Obinitsas ja teine Meremäel kokku 18 lapsega. Koolis õpib käesoleval õppeaastal 33 õpilast, sealhulgas 5 esimese klassi last.

- 12.-16. septembril toimus Meremäe Koolis keelekümbluslaager koos Narva koolinoortega. Meie kooli poolt oli eestvedajaks meie noor inglise keele õpetaja Fee Tamm. Selle projektitöö tulemina rajati vanasse kooliaeda uued peenrad köögiviljade kasvatamiseks järgmisel aastal, istutati palju ilupuid ja põõsaid haljasalale ning renoveeriti väliõppeklassi laastukatus.
- Esmaspäeval, 17. septembril toimus uuel staadionil kooli spordipäev.
- 19. septembril pidas Meremäe Kooli lasteaiarühm oma 30. sünnipäeva. Esinesid lasteaia vilistlased ja söödi sünnipäevatorti koos vanematega.
- Setomaa koolide delegatsioon (3 osalejat Meremäe, 1 Mikitamäe ja 1 Värska koolist) käis 17.-21. septembril k.a õppereisil Hispaanias Palencia piirkonnas. Seal õppisime tundma portugali, hispaania, kreeka ja slovakkia pärandkultuuri lõimumist haridussüsteemi ja tutvustasime seto kultuuri lõimingut oma haridussüsteemis. Õppereis toimus Siksali Arendusselts MTÜ ettevõtmisel.

Tulemas on veel hulgaliselt huvitavaid sündmusi!

Mainer Järvelill
Meremäe Kooli direktor

Uus start Värska Gümnaasiumis

Värska Gümnaasium alustas uut õppeaastat 112 õpilasega. Meil on suur heameel, et õpilaste arv koolis on tõusuteel. Esimese klassi kolmeteistkümnele õpilasele on esimeseks õpetajaks Elle Tikkop. Gümnaasiumisse astus 9 õpilast, lisaks 1 õpilane 11. klassi.

Mõned märkimist väärivad tegevused käesoleval õppeaastal:

- Kogu kooli hõlmav Keskkonna Investeeringute Keskuse geoloogia programm;
- Kooli arengukava koostamine;
- Vilistlaste kokkutuleku korraldamine;
- Õppekavade arendustegevus;
- Digitaristu kaardistamine ning arengukava koostamine;
- Koostöö Setomaa valdade koolidega – majandusõpetus, pärimuskultuur, huvitegevus jne.

Endiselt on Värska Gümnaasium KIVA kool, sellel aastal toimuvad KIVA tunnid 1. ja 4. klassis, koolis tegutseb KIVA meeskond.

Kooli töötajate read täienesid uute ja hakkajate inimestega: direktor Liina Palu, ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetaja Priit Dieves, vene keele õpetaja Ulvi Ratasepp.

Haridus- ja teadusministeeriumi korraldatud koolirahulolu küsitluse tulemusena on Värska Gümnaasium 8. klassi õpilaste hinnangul hea õppimise koht.

Kristel Koddala
Värska Gümnaasiumi
õppealajuhataja

Meremäe kooli 1. klass.

Foto: erakogu

Mikitamäe koolipere koos vanemate ja külalistega 3.septembril.

Foto: erakogu

Setomaa sügis

RAUL KUDRE
Setomaa vallavanem

Sügis toob omavalitsustes kaasa mitmed tähtsad tegevused, samuti ka Setomaa vallas. Üheks selleks on koolide algus ja kõik sellega seonduv.

Meie üldhariduskoolid Mikitamäel, Meremäel ja Värskas alustasid tööd avaaktustega. Õpetajaskond on koolides olemas ja koolidesse on tulnud juurde lapsi, kes kõik vajavad õpetamist.

Õppetöö toob kaasa huvitavad toimetamised majandusõppes, huvihariduses, seto keeleõppes ja paljuski muus. Üheks väljakutseks on vallal koolidele ja lasteaedadele tugisüsteemi loomine, sest kõik lapsed peavad olema Setomaa vallas hoitud.

Huvikoolina on Värska Muusikakool laienemas Mikitamäe suunas ja loodan, et peagi veab muusikakool kogu Setomaa territooriumi muusikaharidust!

Oleme jõudnud vallaga sinna faasi, kus samas tegevusalas tegutsevad allasutused või ettevõtted on nii majanduslikult kui parema arengu saavutamiseks vajalik ühendada.

Volikogus on arutelul muuseumide ühendamine, otsustatud on hooldekodude ühendamine ja munitsipaalettevõtete ühendamine. Vald otsib neid juhtima ka võimekaid ja ettevõtlikke juhte, kes on valmis panustama valla arengusse.

Järgmise aasta tegevused saavad kirjas olema valla eelarves. Käima on lükatud 2019. aasta eelarve koostamine, mis nõuab head läbimõtlemist ja planeerimist.

Üle oma varju me hüpata ei saa ja sellepärast peame ka mõistlikud valikud tegema. Allasutused esitavad enda põhjendatud soovid ning arvutused ja volikogu annab põhimõttelised suunised eelarvele.

Kui palju me jõuame töötajate palkadele lisada, millised on investeeringuobjektid, milliseid projekte on vaja kirjutada jne. Kõik see on eelarve teema ja loodame, et see saab kõiki rahuldav.

Setomaa on sõltuvuses väga otseselt Eesti majanduse käekäigust ja sellepärast peame me ka jälgima üldiseid majandusarenguid.

Prognoosid on paljulubavad ja loodame, et majandus sammub heas tõusurütmis.

Detailplaneeringute teated

- Setomaa Vallavolikogu 30.08.2018 otsusega nr 38 kehtestati Setomaa vallas Värska alevikus Tartu mnt 2 detailplaneering.
  Planeeringu eesmärgiks on Petserimaa vabadussõja monumendi rajamine, kogu kinnistu kujundamine atraktiivseks avalikuks kasutamiseks pargi ja väljakuna. Planeeringuga muudetakse maa sihtotstarvet transpordimaast üldkasutatavaks maaks.
  Planeeringu elluviimisega korrastatakse avalik ruum, monument ja esindusväljak sobivad asukoha miljöösse. Monumendi ja väljaku rajamisega on tagatud kultuuritraditsioonide jätkumine ja mitmekesistamine.
  Kavandatava tegevusega ei kaasne olulist keskkonnamõju.
  Planeeringu materjalid on leitavad valla kodulehel.

- 27. septembri vallavolikogu istungil otsustati algatada Setomaa valla üldplaneering ja keskkonnamõju strateegiline hindamine. Üldplaneeringu koostamise eesmärgiks on kogu omavalitsuse territooriumi ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste määramine.

Setomaa vald saab oktoobris arengukava

Haldusreformist on möödas üle poole aasta ning nüüd juba edukalt toimivast Setomaa vallast on saanud meie ühine arenguruum. Et tagada kõigis valla piirkondades tasakaalustatud ja ühtlane areng, on vaja vallale ühist kokkulepet ehk Setomaa valla arengukava. Samas on arengukava ka eeltingimuseks struktuurivahenditest või muudest toetusmeetmetest rahaliste vahendite taotlemisel.

ÜLLE HERR
Setomaa valla arendusspetsialist

Setomaa valla arengukava koostamise algatas Setomaa Vallavolikogu 22.02.2018 ning arengukava koostamise protsessi avaüritus ehk arengukava mõttetalgud toimusid 23. mail Setomaa Turismitalos. Mõttetalgute eestvedajateks olid arengukava koostaja OÜ Teravik ja MTÜ Partnerlus ning ettevõtmist modereeris Urmas Peegel. Mõttetalgutel visualiseeriti Setomaa tuleviku teemadel ning päeva lõpuks valmis SWOT-analüüs ning esmane visioon aastani 2027. Avaüritusel osales pisut üle 50 inimese.

25. maist kuni juuni alguseni toimusid valdkondlike töörühmade koosolekud, kuhu olid kutsutud valdkonna eest vastutavad Setomaa Vallavalitsuse ametnikud, volikogu komisjonide liikmed, allasutuste töötajad, külavanemad. Valdkondlike töörühmade töö oli avatud kõigile huvilistele, seega said osaleda kõik, kellele läheb korda valla areng. Kokku osales arengukava koostamise protsessis pisut üle saja vallakodaniku, spetsialisti ja nõustaja.

2.-31. juulini oli arengukava avalikustamise periood ning tähtaegselt laekus vallavalitsusse 21 parandus-, muudatus- ja lisaettepanekut. Kõik ettepanekud arutati läbi 15. augustil toimunud rahvakoosolekul/avalikul arutelul, kus osales 27 inimest. Enamus ettepanekuid leidis toetust nii rahvakoosolekul osalejate kui ka Setomaa Vallavalitsuse poolt. Siinkohal tänu kõigile parandus-, muudatus- ja lisaettepanekute tegijatele ning kõigile arengukava koostamise protsessis osalenud inimestele, kelle aktiivne osalemine näitab selgelt osalusdemokraatia tugevust ning elanike huvi Setomaa valla arengu ja hea käekäigu vastu.

Suuremate investeeringuprojektidena lähima nelja aasta jooksul on arengukavasse plaanitud alljärgnevad investeeringud, millele on saadud kaasrahastus erinevatelt rahastajatelt:

1. Värska-Saatse maantee mustkatte alla viimine ning seeläbi ka antud piirkonna ettevõtluskeskkonna arendamine.
Projekti rahastatakse Eesti-Vene piiriülese koostöö programmi ja Maanteeameti kaasrahastuse toel.

2. Värska Külastuskeskuse väljaehitamine kindral Reegi suvila maa-alale. Selle pearahastajaks on Euroopa Liidu ÜF „Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise investeeringud“ meetmest. Külastuskeskusest peab kujunema atraktiivne turismimagnet, mis toetaks kogu piirkonna konkurentsivõime kasvu, turismisektori arengut ning looks juurde uusi töökohti.

3. Luhamaa Külakeskuse projekteerimine ja ehitamine on hetkel projekteerimise faasis, mida toetatakse Setomaa Arenguprogrammi vahenditest. Ehitustegevused on plaanitud 2020.-2021. aastaks, rahastamiseks alles vahendeid otsitakse.

4. Mikitamäe keskasula ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni II etapi väljaehitamine, mille positiivne rahastamisotsus on saadud Keskkonnainvesteeringute Keskuse Veemajanduse programmist.

5. Värska Sadama ehitus, mida kaasrahastatakse Eesti-Vene piiriülese koostöö programmist.

Väiksemad investeeringuprojektid, mis praegu töös on:

- Luikjärve talukompleksi peamaja rekonstrueerimine (kaasrahastatakse piiriülese koostöö Eesti-Läti Unesco Turism projekti raames), Obinitsa Lipuväljaku rekonstrueerimine, Värska Ekstreempargi laiendamine (kaasrahastatakse PRIA LEADER meetmest) ja Värska Promenaadi projekteerimine (kaasrahastatakse Setomaa Arenguprogrammi vahenditest).

- Kogu eelarvestrateegia neljaaastast perioodi läbivad investeeringud haridustaristusse, külakeskuste, noortekeskuste ja sotsiaalhoolekandeasutuste kaasaajastamisse, teede ehitus- ja hooldustöödesse, tänavavalgustuse rekonstrueerimisse, ranna, puhkealade, matkaradade korrastamisse ja arendamisse ning investeeringud piirkondade teeninduspunktide funktsionaalsemaks muutmisse ja külaelu arendamisse.

Eeltoodust lähtuvalt loodame, et saame kogu Setomaa arengut toetava arengukava, mida iga-aastaselt täiustades liigume kindlalt Setomaa arengukava 2018- 2027 visiooni suunas:

„Aastal 2027 on Setomaa vald väärt elupaik ja tuntud turismi- ning kuurortpiirkond. Siin elab ja tegutseb ettevõtlik ja kokkuhoidev lasterikas kogukond. Setomaa inimesed annavad järgmistele põlvkondadele edasi elujõulise seto keele, kultuuri ning puhta looduse. Setomaa on tunnustatud mahepiirkond, kus väärtustatakse uuenduslikke ja säästvaid lahendusi. Setomaa on jätkusuutlik, jõukas ning võimekas vald, kus elavad õnnelikud ja rahulolevad inimesed.“

Setomaa Vallavolikogu istung

27. septembril Meremäel

- Kuulati Värska Gümnaasiumi direktori Liina Palu ja Värska Muusikakooli direktori Tiina Kadarpiku infot koolide tegevusest.
- Toimus “Setomaa valla arengukava 2018-2027” esimene lugemine.
- Algatati Setomaa valla üldplaneeringu koostamine keskkonnamõju strateegilise hindamisega – üldplaneeringu koostamise eesmärgiks on kogu omavalitsuse territooriumi ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste määramine, keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärgiks on hinnata üldplaneeringuga kaasnevaid võimalikke olulisi mõjusid majanduslikule, sotsiaalsele ja kultuurilisele keskkonnale, aidates kaasa põhjendatud ja tasakaalustatud otsuste langetamisele.
- Toimus määruse eelnõu “Setomaa valla tunnustuse avaldamise kord” esimene lugemine, määruse eelnõu muutmise ettepanekud saata 15. oktoobriks vald@setomaa.ee.
- Otsustati Seto Talumuuseum ja Obinitsa Muuseum ümber korraldada – Obinitsa Muuseum liidetakse Seto Talumuuseumiga ja ühendasutuse nimi on Setomaa Muuseumid alates 1. jaanuarist 2019.
- Kinnitati osaühingu Setomaa Haldus põhikiri.
- Kehtestati vee-ettevõtjale OÜ Meremäe Vesi täiendavaks tegevuspiirkonnaks Määsi küla ja alates 1.01.2019 tasu võetud vee eest 1,52 eurot/m3, hind koos käibemaksuga 1,82 eurot/m3.
- Võeti kohustus Audjassaare, Beresje, Lüübnitsa, Võõpsu, Mikitamäe, Meremäe, Obinitsa, Väike-Rõsna, Treski külades ning Värska alevikus tänavavalgustuse taristu renoveerimise projektis – vald tagab “Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020” prioriteetse suuna “Energiatõhusus” meetme “Energiasäästu ja taastuvenergia osakaalu suurendamine” tegevuse “Setomaa valla tänavavalgustuse taristu renoveerimine” projekti finantseerimisel, eesmärkide elluviimiseks 2019-2021. eelarveaastatest omafinantseeringu ja mitteabikõlblike kulude katmise osa summas kuni 170 000 eurot. Projektiga on planeeritud asendada 276 tänavavalgustit LED valgustite vastu.
- Otsustati lõpetada Toomasmäe külas asuva Jõeäärse kinnistu (kü 46503:002:0098, 8,95 ha) kasutamise leping – Setomaa Vallavalitsusel puudub vajadus eelpool nimetatud maad kasutada, et täita enda avaliku võimu ülesandeid.
- Muudeti Setomaa Vallavolikogu 30.10.2017 määrust nr 1 “Vallavolikogu liikmetele tasu ja hüvituse maksmise kord” – tõsteti volikogu alatise komisjoni esimehele makstavat hüvitise suurust, arvestades töömahtu ja kulusid volikogu liikmena ja komisjoni esimehena.
- Tunnistati kehtetuks Meremäe Vallavolikogu 26.06.2008 määrus nr 2 “Õppetoetuse maksmise kord”.

Miljööväärtuslike alade toetus

Setomaa Vallavalitsus võtab vastu taotlusi miljööväärtuslike alade arendamise, säilitamise ja taastamise toetamiseks.

Toetust saavad taotleda piirkonnad, millele on kehtestatud teemaplaneering „Setomaa kultuuripärand“.

Toetust saab taotleda tegevustele, mis toetavad miljööväärtuslike alade säilimist, taastamist ja arendamist.

Toetuse taotlemise aluseks on vormikohane taotlus koos ehitise või ehitise osa õiguspärast valdamist tõendava dokumendiga ning ülesmõõtmisjoonis(ed), foto(d) või ehitusprojekt, kui teostatavad tööd seda ehitusseadusest tulenevalt nõuavad.

Avalduse vorm on kättesaadaval Setomaa valla kodulehel http://setomaa.kovtp.ee/asjaajamisjuhised-ja-blanketid.

Taotlusi saab esitada kuni 31. oktoobrini 2018 aadressil Setomaa Vallavalitsus, Pikk 12, Värska, 64001, Võru maakond või e-posti teel: vald@setomaa.ee.

Lisainfo:

Ülle Herr, Setomaa valla arendusspetsialist, ylle.herr@setomaa.ee, tel 53872266.

AVALDUS
SETOMAA VALLA MILJÖÖVÄÄRTUSLIKE ALADE ARENDAMISE, SÄILITAMISE JA TAASTAMISE TOETUSE SAAMISEKS

Toetuse taotleja:	Nimi:		
Aadress:			
Tel:		E-mail:	
A/a nr:		Pank:	
Toetuse objekt:	Aadress:		
Tööde kirjeldus, milleks toetust taotletakse:			
Tööde kogumaksumus:			
Taotletav summa:			
Teised rahastamisallikad:			
Lisad:			
	Omandiõigust tõendav dokument või omaniku volitus		
	Joonised/projektid		
	Hinnapakkumised ja/või arved		
	Fotod		
Avalduse esitaja kinnitab, et on tutvunud miljööväärtuslike alade arendamise, säilitamise ja taastamise toetuse andmise korraga. Käesolev kord on Setomaa valla kodulehelt kättesaadav: https://www.riigiteataja.ee/akt/407022015055.			
Taotluse esitaja nimi ja allkiri:			

Projektid loovad võimaluse headeks muutusteks

Setomaa Liit MTÜ ja Setomaa vald tegutsevad aktiivselt projektidega, mis toetavad häid muutusi. Projektide üks eesmärk on hankida investeeringuid, mis loovad lisandväärtust. Teine eesmärk on luua piirkonnas elavatele ja tegutsevatele inimestele võimalused enesearendamiseks. Mõlemad eesmärgid aitavad tõsta piirkonna konkurentsivõimet.

MARGUS TIMMO

Setomaa Liidul on käsil paarkümmend projekti, mille eesmärk on edendada elu Setomaal. Osa projekte on lühiajalised ja väikese mahuga, osa pikaajalised ning suurema mahuga. Mahukates projektides saab kaasa lüüa suurem hulk inimesi, seepärast on oluline neist projektidest lähemalt kõnelda.

Eelmisel nädalal arutas projekti **„Külakogukondade tugevdamine koostöö kaudu“** koordinaatorite grupp, kuidas peatselt algav projekt ellu viia nii, et see kõige enam aitaks tugevdada Setomaa külakogukondasid ning seeläbi parandada inimeste eluolu. Esimese sammuna otsime külade eestvedajaid, kellega koos arutada külaelanike vajadusi. Külade liidritele saame pakkuda tänu projektile kaasamise, meeskonna juhtimise ja küla arengu planeerimise koolitust. Tulemas on ka koolitus, kus räägitakse tervisest ja tervise hoidmisest, ning koolitus, mis annab teadmisi küla ajaloo uurimiseks. Peale koolituste on kavas veel tsõõriklauad ning kaks õppereisi. Projekt, mille elluviimisel on Setomaa Liidu partnerid Setomaa vald ja Rõuge vald, algab oktoobris ja kestab 2020. aasta lõpuni. Projektile tuleb rahaline tugi Maaelu arengukava 2007–2013 Leader-meetmest Piiriveere Liidri kaudu.

Külakogukondade jaoks on ettevalmistamise faasis paariaastane projekt **„Act Local“**, mille sihiks seame kogukonnaettevõtluse käivitamise ja arendamise. Hajaasustusega piirkondades on inimestel oluline leida tööalaseid väljakutseid oma kodukandis, kuna töö leidmine kaugemal võib olla erinevatel põhjustel, näiteks transpordiprobleemide

Lepingusõlmimine Setomaa, Engure ja Ape valla vahel.

tõttu raske. Üks võimalus, mida näeme, on kogukonnateenuste arendamine, arvestades kogukonna liikmete tugevusi ja oskusi. Neid võib osutada koostöös omavalitsusega kohalikele inimestele, samuti külalistele väljastpoolt piirkonda. Projekti rahastustaotluse esitame Kesk-Läänemere programmile, vastuse loodame saada uue aasta alguses.

Poole peale on jõudnud projekt **„COOP Local“**, mis on suunatud eelkõige väikepõllumeestele ja käsitöölistele. Sellest saavad tuge inimesed, kes tegutsevad neljas Setomaa jaoks olulises valdkonnas (piima-liha, köögivilja, marja-õuna või käsitöö valdkonnas). Eesmärk on saada ideid ja kogemusi Eesti ja Läti ettevõtjate omavahelisest koostööst. Projektis toimuvad seminarid, koolitused, õppereisid Eestis, Lätis ja Soomes. Jätkuvalt on võimalus projekti tegevustega liituda. Kui soovite osaleda mõnes valdkonnas, võtke ühendust Margus Timmo või Aarne Leimaga või saatke meil info@setomaa.ee.

Eesti-Vene koostööprogrammist on saanud heakskiidu kaks Setomaa Liidu (MTÜ) ja Setomaa valla projekti.

Projekti **„Heritage Teaching“** eesmärk on aidata kaasa kohaliku keele ja kultuuripärandi säilimisele atraktiivse õpetamise abil. Projektis teevad omavahel koostööd Setomaa ning Petseri koolid. Plaanis on koolilaste jaoks ühislaagrid ning muud ettevõtmised.

Projekt **„Active Village“** on suunatud põllumajandussaaduste väärindamise tingimuste loomisele Setomaal ja Pihkva oblastis. Pihkva oblastis valmib projekti toel kuivatuskeskus, milles saab kuivatada aia- ja metsasaadusi, nende peamine fookus on toota põdrakanepiteed. Setomaal valmib kolmeastmeline külmakeskus, mis hakkab pakkuma külmutamis- ja hoiustamisteenust neile, kes kasvatavad aia- või koguvad metsasaadusi. Kavas on ka õppereisid ja erinevad koolitused. Setomaa valla koostatud ja Eesti-Vene koostööprogrammist heakskiidu saanud projektide juhtpartner on Setomaa vald.

Projekt **„SME Access“** tulemusena valmib kõvakattega tee Värskast Saatse piiripunktini, valgustatud kõnniteed Seto Talumuuseumist AS Värska Vesi tehaseni ja Saatse kauplusest muuseumini. Ehitatakse parklad Saatse kiriku ette ja Krupa piiripunkti, rekonstrueeritakse Värskas vallamaja ees olev parkla. Vene poole peal renoveeritakse tee Krupa piiripunktist Kiršino külani ja parendatakse ka Kolpino saarele pääsemiseks praamile pealesõit. Projekti eesmärk on tõsta kohalike ettevõtete konkurentsivõimet ja lihtsustada inimeste liikumist infrastruktuuri parendamise läbi. Projekti Eesti-poolne eelarve on 1,78 milj eurot.

Setomaa valla teine projekt on **„Common Peipsi II“**. Setomaa vald on juhtpartner ja Eesti poolt osaleb veel 5 partnerit: Räpina, Kastre, Peipsiäärne ja Alutaguse vald ning Tartu linn. Vene poolelt on kolm partnerit. Projekti kogueelarve on 5,2 milj, millest Setomaa valla osa on 385 000 eurot. See projekt võimaldab taastada Värska aleviku ajaloolise sadama, kus saavad randuda ka suuremad laevad.

Eesti-Vene koostööprogrammist on saadud heakskiit ka väiksema mahuga terviseprojektile, mille abil on plaan koos Räpina valla ja Pihkva linnaga hoogustada noorte sporditegemist ja propageerida tervislikke eluviise. Projekti raames toimuvad noortelaagrid nii Setomaal kui Pihkvas.

Eesti-Vene koostööprogrammi projektide käivitumine seisab üksnes selle taga, et Venemaa pole programmdokumenti veel ratifitseerinud. Kohe pärast programmdokumendi ratifitseerimist on võimalik need projektid käivitada. Loodetavasti juhtub see 2019. aasta alguses.

Projektide abil on võimalik tõsta meie piirkonna konkurentsivõimet ja kasu tuleb eelkõige piirkonna inimestele ja ettevõtjatele. Kindlasti saavad aga suurimat kasu need, kes tunnevad huvi ja osalevad aktiivselt Setomaa Liidu, Setomaa valla ja teistes projektides oma ideede ja tegevustega.

„SUIDSUSANNASÜMFOONIA“

... on muusikaline lavastus Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva puhul, milles loodavas suitsusaunamaailmas elustuvad Lõuna-Eesti pärimusest inspireeritud loomismüüdid ja kangelaslood olnud aegadest.

Etendused: 2., 3., 4., 8., 9. ja 10. augustil 2019 Mooste Folgikojas.

See muusikasündmus toob igal kontserdipäeval augustis 2019 Moostesse vähemalt 350 muusika- ja suitsusaunakultuuri huvilist nii Eestist kui välismaalt ning aitab tutvustada Lõuna-Eestit mõnusa elamis- ja külastamistväärt paigana.

ETENDUSEPÄEVADEL ON MOOSTES PLAANIS:

- Eksponeeritakse vastvalminud näitust suitsusaunakultuurist.
- Kogeda saab suitsusauna virtuaalreaalsust.
- Avatud on (kodu)kohvikud.
- Osta saab suitsusaunaliha.
- Avatud on müügiletid saunatarvete, –vihtade ja muu kohaliku kraamiga.
- Osa saab võtta töötubadest: vihaköitmine, suitsusauna kütmine jms.
- Toimub ekskursioon piirkonna mõnedesse suitsusaunadesse. Eelregistreerimise ja piletiga.
- Peetakse suitsusaunakultuuri tutvustav loeng. Piletiga.

Plaanid täpsustuvad 2019. aasta talvel. Tegemisi võib ka lisanduda.

KORRALDAJAD KUTSUVAD KOGUKONDA, NII ETTEVÕTJAID KUI ERAISIKUID, OSALEMA JA AVITAMA:

- Pakkuma oma tooteid ja teenuseid ning korraldama töötubasid.
- Suitsusaunade omanikud saavad avada oma sauna uudistamiseks ekskursiooniga saabuvatele huvilistele (saun ei pea olema köetud).
- Ettevõtjad saavad mõelda teenuste (ööbimine, suitsusaun eelneval või järgneval päeval jms) paketeerimisele. Sümfoonia korraldajad on valmis pakutavat reklaamima oma kanalites (näiteks FB, koduleht, Piletilevi info).

PALUME ENDAST MÄRKU ANDA 31. OKTOOBRIKS 2018 (aga kui head mõtted tulevad pähe hiljem – võtke ikka ühendust)! Huvilistega teeme kokkusaamise 2019. aasta alguses.

Triinu Laan (tel 533 22 153, triinu.laan@wi.ee)
Külli Eichenbaum (tel 56611924, kylli.eichenbaum@wi.ee)

SÜNDMUSE JA TEGIJATE TUTVUSTUS

Helilooja: Märt-Matis Lill
Dirigent: Kaspars Putniņš
Lavastaja: Taago Tubin (Ugala Teater)
Kunstnik: Liisa Soolepp
Koreograaf: Tarmo Tagamets (Rakvere Teater)
Valguskunstnik: Mari-Riin Paavo (Ugala Teater)

Esitavad: Eesti Filharmoonia Kammerkoor, ERSO muusikud, pärimusmuusikud Mari Kalkun ja Meelika Hainsoo ning näitlejad Lauli Otsar, Tarmo Tagamets ja Agu Trolla.
Muusikalavastuses loodavas suitsusaunamaailmas elustuvad loomismüüdid ja kangelaslood olnud aegadest. Elav traditsioon aitab tuua müütilised lood otse kontserdisaali, kus need esitatakse tuntud pärimusmuusikute, Eesti esinduskoori ja kammeransambli poolt tänapäevase muusikateatri võtmes. Lavastustandem Märt-Matis Lill ja Taago Tubin on oma varasema koostöö eest ooperiga „Tulleminek“ pälvinud parima teatritöö muusikaauhinna. „Suidsusannasümfoonia“ on inspireeritud Lõuna-Eesti pärimusest, “Kalevalast” ja Hasso Krulli eeposest “Kui kivid olid veel pehmed”. Etenduste toimumiskoht Mooste asub Vanal-Võromaal, mille suitsusaunakombestik on kantud UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja. Vaata lähemalt www.savvusann.ee.
Korraldaja: Eesti Filharmoonia Kammerkoor, www.epcc.ee.
Toetavad: Eesti Kultuurkapital, Kultuuriministeerium, Rahvakultuuri keskuse Vana-Võromaa kultuuriprogramm, EV100, Võru Instituut ja Võro Selts VKKF.

Piletid (lähevad müüki oktoobris 2018):
20.- õpilased / 25.- täiskasvanud (kuni 30. aprillini 2019)
25.- õpilased / 30.- täiskasvanud (alates 1. maist 2019)

Noorsootöö kogub hoogu

Uue õppeaasta algust tähistasid noored Värska ekstreempargis koos parimate ekstreemsportlastega.

Keerdtrepp Värska ekstreempargis. *Foto: Triinu Arund.*

7. septembril kogunesid nii Värska kui Räpina noored Värska ekstreemparki, kus koos KEERDTREPI noormeestega veedeti rohkelt adrenaliini pakkuv õhtupoolik. KEERDTREPP on seltskond noori, keda seob kirg ekstreemspordi ja kogu sellega seonduva elustiili vastu. Nad on noored, kellele meeldib elult 100% võtta ja seda teistega jagada, peamiselt läbi kaamerasilma. Keerdtrepi noortel on oma YouTube'i kanal, kus nende tegemisi jälgib üle 21 000 ekstreemspordihuvilise. Ustavaid fänne jagub neil ka Instagramis ja Facebookis.

Värska Avatud Noortekeskuse pakutavad huvitegevused alustavad oma hooaega oktoobrist 2018.

ESMASPÄEVAL

Parkuur alates kell 15 Värska Gümnaasiumi võimlas, juhendajad Veiko Jänes ja Sergei Vertepov. (Lisainfo: info@vabadussport.ee või FB vabadussport.)
Tantsimine noortele alates V klass kell 15 Värska Gümnaasiumi väikeses saalis, juhendaja Triinu Arund.
Klassikaline tants noortele kell 16 Värska Gümnaasiumi väikeses saalis, juhendaja Triinu Arund. (Lisainfo: varska.noortekeskus@setomaa.ee või tel 5171796.)

TEISIPÄEVAL

Tantsimine noortele I-IV klass kell 15 Värska Gümnaasiumi väikeses saalis, juhendaja Triinu Arund.
Mängu-ja tantsutund lasteaialastele alates kell 16 Värska lasteaia saalis.
Tantsuline rühmatreening täiskasvanutele kell 18 Värska Gümnaasiumi väikeses saalis, juhendaja Triinu Arund. (Lisainfo: varska.noortekeskus@setomaa.ee või tel 5171796.)

KOLMAPÄEVAL

Tantsimine noortele alates V klass kell 15 Värska Gümnaasiumi väikeses saalis, juhendaja Triinu Arund.
Ujumine alates kell 17.30 Värska Veekeskuses, juhendaja Signe Vois. (Lisainfo: tel 55545899.)

NELJAPÄEVAL

Tantsimine noortele I-IV klass kell 14.30 Värska Gümnaasiumi väikeses saalis, juhendaja Triinu Arund.

Värska Gümnaasiumi, Meremäe Kooli ja Mikitamäe Kooli huvitegevuste kohta leiab infot koolide kodulehtedelt.

Teguderohket õppeaastat!

Triinu Arund
Värska ANK juhataja

OK Peko liikmetel hulga medaleid

REIN ZAITSEV

Viimane võimalus võita Eesti juubeliaasta kujundusega medaleid orienteerumises oli 25.-26. august ning 15. september.

25. augustil võisteldi Võrumaal Kütiorus orienteerumisjooksu tavarajal. Peko liikmetest said medali:

I koht M14 vanuseklassis: Olle Ilmar Jaama
I koht N20: Emily Raudkepp
II koht N20: Kristel Kõivo
I koht N45: Epp Käpa
I koht M55: Marti Parve
II koht N50: Ingrit Kala
III koht M45: Randy Korb

26. augustil võistlesid Kütiorus teatejooksu medalitele noored ja veteranid:

I koht M14/16 vanuseklassis: Mihkel Mahla, Timo Kudre, Olle Ilmar Jaama
I koht N18/20: Kristel Kõivo, Mari Linnus, Emily Raudkepp
I koht N45/50: Mare Parve, Ingrit Kala, Epp Käpa
III koht M45/50: Paavo Rõigas, Enn Jaama, Randy Korb

15. septembril võisteldi pika raja medalitele Põlvamaal Veskimõisas. Medaliväärilisel jooksid Peko liikmetest:

III koht meeste põhiklassis: Reigo Teervalt
I koht M40: Ain Fjodorov
III koht M45: Randy Korb
II koht N18: Mari Linnus
I koht N20: Kristel Kõivo
II koht N20: Emily Raudkepp
II koht N45: Epp Käpa

Pikal rajal ei anta medaleid küll põhiklassi A rajal osalejatele, aga II koha pjedestaali astmele astus Kevin Hallop.

Eesti MV pikal rajal meeste põhiklassi esikolmik, I koht Kristo Heinmann, II koht Rain Eensaar, III koht Reigo Teervalt.

Tublilt võistlesid noored Peko liikmed lahtistel **Põlva maakonna meistrivõistlustel,** kus Timo Kudre saavutas M14 klassi III koha, Mihkel Mahla M16 II koha. **Väikeste tüdrukute teatejooksus N12/14 olid III kohal** Mari Linnus, Käti Kudre ja Kirke Keem.

Väga hea, kuid vähekasutatud Piiriveere Liideri meede

Tegelen igapäevaselt üle-setomaalise koostöövõrgustiku juhtimisega. Näen oma töös pidevalt, et käsitööliste ühised tegevused on tõhusamad kui üksikuna tegutsemine. Olen Piiriveere piirkonnas nii taotlejana kui meetmenõustajana seda meelt, et sellised tegevused, kus saab üheskoos midagi teha, on võimsamad ja kogukonda laialdasemalt kaasavad.

INGRIT KALA
MTÜ Piiriveere Liider meetmenõustaja

Aga mingil põhjusel sellel tegevusperioodil Piiriveere piirkonna taotlejad kardavad ühisprojekte ellu kutsuda ja meetmesse 3.1 on esitatud vähe taotlusi. Olen hetkel seotud 4 erineva Piiriveere Liideri (PVL) ühistegevuse projektiga ja julgen kutsuda taotlejaid üles aktiivsemalt koostööd tegema ja leidma häid ja sobilikke koostööpartnereid. Ühisprojekti olemus seisneb erinevate huvigruppide koostöös ühise eesmärgi nimel. Rääkige oma ideedest ja leidke võimalikke koostööpartnereid!

Meede 3.1 meelespea!

- Meetme nimetus: ühistegevuse arendamine.
- Eesmärk: suurendada ühistegevuses osalevate organisatsioonide arvu ning kogukondade ja organisatsioonide suutlikkust.
- Sihtgrupp: äriühingud, FIEd, KOVid, MTÜd, SAd.
- Partnerlus: vähemalt 2 partneri vaheline koostöö (NB! PVLi piirkonnasisene koostöö).
- Projekti kestus: 2-4 aastat.
- Toetus: maksimaalselt 20 000 eurot.
- Tegevuste ajakava: minimaalselt kvartalipõhiselt.
- Toetatavad tegevused:
  - koolitustegevused (sh eestisisesed ja -välised õppereisid);
  - ühisturundustegevused (paketid, messid, turundusmaterjalid jm);
  - uute ürituste algatamine, ellukutsutud ürituste uuele, kõrgemale tasemele viimine;
  - piirkonna atraktiivsust ja tuntust toetavad ühistegevused (üritused, esitlused, teavitused);
  - projektid, mis aktiveerivad meetme 1 ja 2 sihtgruppe, toetavad nende suutlikkust ja lõpevad konkreetse tulemusega (nt laadad, ühisnäitused, muud ühisüritused);
  - erinevate vanuserühmade ettevõtlikkuse, tööhõive ja kogukondliku aktiivsuse suurendamine;
  - juhendamine (eksperdid, lektorid, koolitajad).
- Toetust on võimalik küsida lisaks:
  - projektijuhtimisele (lisaks kaudsetele kuludele);
  - väikesemahulisele investeeringule (nt väikevahendite soetus, seadmed jms);
  - väljaspool PVLi piirkonna organisatsioonidelt (nt edumeelsed ettevõtted, teadusasutused, ülikoolid jne) oskusteabe jms sisse ostmisele.
- Maksetaotluse esitamine PRIA-le: kuni 4 korda kalendriaastas.

Täpsem info: www.piiriveere.ee/et/alusdokumendid

Näiteks kirjeldaksin ühte MTÜ Seto Käsitüü Kogo projekti, mis hetkel PVLi meetmest 3.1 on teoksil. Meie projekti eesmärgiks oli kokku viia piirkonna käsitöölised ning teadlased-etnoloogid erinevatest teadusasutustest. Koostööna kavandasime 3 aasta jooksul 30 õppepäeva (sh vastastikused konsultatsioonid) seto rahvarõivastega seotud teemavaldkondades. Kaugem eesmärk on meil see, et koostööprojekti tulemusena koondatakse 350 lehekülge seto rahvarõivaste alast käsikirja. Projektis teevad koostööd käsitöömeistrid ja teadusasutuste töötajad. Ühisprojekt on hästi käima läinud, tekkinud on hea sünergia, kus osapooled toetavad teineteist. Toimuvate teemapäevade raames käsitöölised räägivad valmistamise tehnikatest, esitlevad oma esemeid, teadustöötajad aga toovad uut infot varem avaldatud kirjanduse, fotode, muuseumikogude leidude jms näol. Käsitöölisi koondab MTÜ Seto Käsitüü Kogo ja muuseumiinimeste ning artiklikirjutajate selja taga seisab SA Seto Instituut. Projekti taotlemise ja aruandlusega tegeleb Käsitüü Kogo.

Minu arvates on see meede eriti hea, sest siin on võimalik saada toetust projektijuhtimiseks ja väikesemahuliseks investeeringuks.

Kutsun üles taotlejaid koos koostööpartneritega osalema projektikoolitusel, mis toimub 25. oktoobril Hanikase külakeskuses. Loodetavasti kogu piirkonna LEADER-toetus ei liigu vaid ettevõtlusesse ja piirkonnas jagub veel jõudu ja jaksu ühistegevusprojektide ellu kutsumiseks ja vedamiseks.

MTÜ Piiriveere Liider asutati 2006. aastal Eesti kagupiiri äärse piirkonna elu arendamiseks. Vastavalt iga-aastasele rakenduskavale viiakse Maaelu arengukava 2014-2020 LEADER programmi raames läbi taotlusvoore, kuhu oodatakse projektitoetust taotlema Setomaa, Rõuge ja Võru vallas haldusreformile eelnenud piirides endise Meremäe, Misso, Mikitamäe, Orava, Räpina ja Värska vallas tegutsevaid ettevõtjaid, mittetulundusühinguid, sihtasutusi, seltsinguid ja kohalikke omavalitsusi.

Info taotlemise ja nõustamise kohta www.piiriveere.ee.

Rahvarõivaraamatu teemapäevadel teevad koostööd teadlased ja käsitöölised. *Ingrit Kala pilt.*

Maakonna arengustrateegia 2035+ valmib 2019. aasta alguseks

SA Võrumaa Arenduskeskuse eestvedamisel toimub maakonna arengustrateegia 2035+ koostamine. Toimunud on arengustrateegia avaüritus, käivitunud on töörühmade tegevus, läbi on viidud teemarühmade ühine kokkusaamine ning toimunud arutelud 6 teemarühmas (majanduse, elukestva õppe, rahvatervise ja heaolu, kultuuri ja eripära, kestliku kogukonna ning maine teemarühmad).

Kõrvuti teemarühmade tööga on jätkunud arengustrateegia koostamise arutelud partneritega, intervjuud, küsimustikud ja projektiideede korje. Ees seisab tegevuskava koostamine ning maakonna arengustrateegia sidumine riigi ja KOVide arengukavadega.

18. septembril tehti strateegia koostamise vahekokkuvõte. Nimelt toimus Vastseliina piiskopilinnuses Võru maakonna arengustrateegia 2035+ arengupäev, mille eesmärgiks oli saada ülevaade strateegiaprotsessi senistest tulemustest ja teemarühmade tööst, tuua välja laiema mõjuga arendustegevused ning ettepanekud riigile ja arutada strateegia aluseks olevate maakonna ühiste väärtuste üle.

Arengupäeval tutvustati maakonna üldist visiooni ning teemarühmade juhid tegid ülevaate valdkondade väljakutsetest ja eesmärkidest. Kõik valdkondlikud eesmärgid täiendavad ühtset visiooni **„Meie maakond on õnnelike ja tegusate inimeste, rohkete võimalustega ning mitme kultuuriruumiga maa.“**

Maakonna väärtustena nimetati üksmeelselt **inimest** (omad, kogukonna- ja õlatundega, hoolivad, leidlikud, isendast ja maailmast huvituvad), (puhast) ja rikast loodust (kõikevõimaldav, mitmekesine), mida toetab säästev eluviis, elukorraldus ja majandamine, ning kultuuripärandit ja elukeskkonda, keelt ja kombeid ning ruumi (kultuur ja avarus).

Maakonna arengustrateegia koostamine jätkub. Strateegia vastuvõtmine peab olema hiljemalt 15. jaanuariks 2019, vahepeal toimub arengustrateegia avalikustamine ning arutelud maakonna omavalitsuste volikogudes.

Võru maakonna arengustrateegia materjalid on koondatud Võrumaa Arenduskeskuse kodulehele https://vorumaa.ee/arendus/arengustrateegia/dokumendid.

Arengustrateegia on vajalik kohalike omavalitsuste ning koostööpartnerite poolt ühiselt maakonna arengu suunamiseks, ühiselt tehtavate maakondlike investeeringute kavandamiseks, investeeringuteks toetuse taotlemiseks ning ühiste ülesannete täitmiseks. Arengustrateegia on edaspidi riigipoolsete ja EU toetuste andmise aluseks.

Võru maakonna arengustrateegia on ühiskondlik kokkulepe maakonna arendamiseks.

Tähtis on see, et meie inimesed, organisatsioonid, ettevõtted, avalik sektor on ühiselt valmis panustama oma kogukonnas, kohalikus omavalitsuses, maakondlikul tasemel selle nimel, et meie kõigi heaolu kasvaks.

Aivar Nigol
Arengustrateegia koostamise koordinaator
arendusnõunik
SA Võrumaa Arenduskeskus
www.vorumaa.ee

Leader ühisprojektide koolituspäev

MTÜ Piiriveere Liider korraldab Leader ühisprojektide koolituspäeva 25. oktoobril 2018 Hanikase külakeskuses.

Koolituspäeva põhirõhk on meetme 3.1 tutvustamisel – räägime sellest, milliseid projekte võiks esitada ühistegevuse arendamiseks ning mida tuleb projekti ettevalmistamisel silmas pidada. Lisaks tulemame meelde ka meetme 1 ehk elukeskkonna arendamise projektitõed. Koolitajateks on Teravik OÜ koolitajad Mari Kaisel ja Meel Valk. Ühisprojektide kogemusi jagab Ingrit Kala.

Koolituspäeva teemad:

- **Meede 3.1. ellu viidud ühisprojektide tutvustus (idee, elluviimine, tulemus).**
- **Mis on ühisprojekt ja elukeskkonna arendamise projekt, kuidas projekti planeerida, millele tähelepanu pöörata (sh hindamiskriteeriumid).**
- **Taotlusvormi erinevad punktid praktilise laudkonnatööna.**
- **Lisade koostamine (hinnapakkumised, hinnapäring/lähteülesanne, ühisprojekti tegevuskava, eelarve, ühiste kavatsuste kokkulepe, projektijuhi CV, ehitusega seotud dokumendid).**

Koolitus toimub **Hanikase külakeskuse** ruumides algusega kell 10.00 kuni orienteeruvalt 15.00. Koolitus sisaldab kohvipausi ja lõunat. Grupi suuruseks planeerime 20 osalejat.

Koolitus on tasuta, kuid vajalik on registreerimine kuni 19. oktoobriks 2018 e-mailile piiriveere@piiriveere.ee. Koolitusele registreerumisel palume täpsustada:

- **Kas Teil on varasemaid projektikirjutamise kogemusi? Milliseid?**
- **Milline Piiriveere Liidri meede pakub Teile rohkem huvi – meede 1 (elukeskkonna arendamine), meede 3.1 (ühistegevuse arendamine).**

Koolitusele ootame ennekõike neid, kes sooviksid piirkondlikku koostööd edendada, kellel on projektiidee juba küpsemas. Koolitusele on hea tulla koos oma meeskonnaliikme või tulevase koostööpartneriga, kellega saab koolituse jooksul projektiidee ühiselt läbi mängida.

Soovi korral küsi lisa telefonil 5818 8890, Tiiu Marran.

Setorahva korvõst

NASSARI ELVI

Küllätüvä miis korvõga. *ERM.*

Korviga kotoh ni kostmah

Ku seto miis vai naane vanast kohegi käümä vai kostma läts, sis olõ-s täl määnestki käe- vai säläkotti. Kraami kanni' naase' räbikuga kävveh puuh vai kitasniga-sukmani karmanih vai räti sisse köüdetült käe otsas ni korvih. Kääti nii käsi- ku säläkorviga. Kavvõmbahe minneh õks võeti korv sälgä, õt kergemb kävvü' olõsi'. Miihil oll´ hammõ rinna kotsil vuudri, minkõ viir oll´ otsast vallalõ jätet – tuuh puukarmanih hoiti rahha ni tubakõt. Ku kerkohe minti, võeti leib vai vatsk linatsõst rõivast ummõld vadsakotiga üteh, kutja panti korvi. Süük ja kutja panti kerigulavva pääle õnstamisõst – leib kotiga, kutja kanniga-kruusiga. Kar´us vai hainalinõ võtt´ söögi üle ola käüvä paklakotikõsõ vai tohomärsiga üteh. Hainalistõlõ vai talgolistõlõ vei pernaaane söögi puulänkide seeh kannipuiõga kandõh perrä. Hainu ni aganit nõstõti suurtõ säläkorvõga. Ku kavvõmbahe sõidõti, panti kraam korvõ sisse ja nõstõti rattidõ vai rii pääle. Kiä jalaga läts, sis õks säläkorviga – täüs korviga minti turgu talokraami müümä, kodo minneh ostõti korvi latsilõ saia vai muud hüäd. Keväjidõ käve' setotütrigu', korv säläh, Petserehe pikä maa taadõ keväjätsi siini, huunissu müümä, nuidõ iist sai liinah hüvvä hinda. Korvõ oll´ õks õgah taloh ni mitund mõõtu: vähämbit kala-, mar´a- ja seenekorvõ ni suurõmbit haina- ja villakorvõ. Suurõ' korvi' olli' alt veid´o kandilitsõ', päält hööriguba'. Hööri gu' olli' ka kardohkakorvi', mar´a- ja seenekorvi' olli' pikliguba'.

Mõnõh paigah kutsti korvi ka karss´na (vinne sõnast karziina), tuu oll´ sääne juurist koet korv, koh hoiti villu, väikombih langakerri vai pool´kut kudamistüüd. Korvi hoiti tarõh poolka pääl. Arvada' õt õgah seto taloh om viil vannu korvõ alalõ, nuidõga käüdäs mõtsuh siini-marju peräh vai kor´atas sinnä' aiavilja. Om eiski suuri hainakorvõ, mis tuust, õt talo lehmäpidäminõ om ar' häönü. Parillatsõl aol tetäs Avinurmõh ilosit lastukorvõ, midä müvväs ka laatu pääl. Miss´o kandih tege õgah suurusõh sibula-, mar´a- ja hainakorvõ Sibula Ärni (Ernst).

Korvikudaminõ oll´ kunst

Korvõ koeti vanast inämbüiste pirrast (lastast), tohost, vitsust vai juurist. Korvi jaost tulli' juurõ' inne lahki aia'. Pedäjäjuurist mõisti' hüvvi korvõ kuta' vinne kar´usõ', nii mehe' ku naase'. Lastast korvõ mõisti' kuta' nii seto' ku vindläse'. Vindläistel oll´ korvõ kotsilõ eräle nime': suur korv oll´ karziina, väikomb mastiina vai mastinka. Laura kandih olli' tuntu' vinne korvikudaja' Foma Gribuski küläst ja Semmen (Siimka) Šemeritsa küläst. Vindläiste korvõst saa pilte kaia' ka internetst Zurovi Leonidi välitöie kogomikust: https://sisu.ut.ee/sites/default/files/zurov/files/seto_zouroff_38-170_256-267.pdf.

Kuna korvõ mõista-s õgaüts kuta', sis ostõti-telliti nuid korvikudajilt vai ostõti laatu päält. Setokõistõst olli' tiidä' korvimeistri' Mäepalo Juhkim (Jefim), Tuuligu Tepo (Stepan), Kulla Ill´o (Ilja) ja Palmi Jako (Jakob) Meremäe/Obinitsa kandist, Reppän Valter Miikse takast ja Tammõmäe Ill´o Luhamaa kandist. Inne sõta oll´ Meremäe kandih veiga hinnat meistri Mängli Mihkal.

Timä saadõti 1941 Tsiberihe, sääl nakas´ tä korvõ edesi kudama. Kõnõldas, õt timä kardohkakorvi' olnu' Krasnojarski krai küllih veiga nõvvõt kaup. Korvitegeminõ oll´ seto korvikudajilõ eestiaol inämbüiste kõrvaltüü, päämäne tüü olnu tuu ümbre Meremäe ja Obinitsa. Korvikudaminõ võeti ette sis, ku muu' tähtsämbä' tüü' olli' tettü'.

Vahel tetti nuid talvõl valmist, õt lämmäl aol laado pääl müvvä'. Näütüsest Mäepalo Juhkim tekk´ inne sõta puutüüd, valmist´ laudu ja kerka ni taburette, korvõ tekk päämätselt hindäle vai küläinemiisilõ. Pääle sõta, ku kolhoosi' tetti, oll´ nõudminõ kardohkakorvõ perrä suur, sis tull´ täl aastah kuta' üle 500 korvi. Arvada' viimäne korvõ, ka suuri hainakorvõ tegijä Obinitsa kandih oll´ Pilve Mihkal (Mihhail).

Kuis korvipuud saadi

Seto korvikudaja' mõisti' kuta' nii pirru- ku vitsakorvõ, a vitsust korvõ tegemine jäi päälesõa aol vähämbäst – nuidõ kudaminõ oll´ viguramb ja aigunõudvamb. Pirrukorvõ tegijit elli pall´o Meremäe vallah. Nigu ült, mitmõlõgi talomehele and´ tuu korvikudaminõ põllutüü kõrvalt lisatullu. Pirrukorvõ tetti pedäjäpirrast, kinkõl oll´ hüvvi pedäjit, sai ka kõrralikkõ korvipirda. Kõnõldi, õt hüvvi pedäjit olõvat kasunu' Pihkva-Riia kivitii veereh. Ku pedäjähirrõ' kodo tuudi, lõigati nuu' liki 2 m pikkutsist jupast. Nuu' lahati kirvõga 4-6 palast, peenembä' puu' lüüdi lahki. Puujupõst naati sis kirvõga pirda (lasta) lüümä, appi võeti ka tukõv-terräv väits, minkõ terä oll´ liki 25 cm pikk. Ku puu oll´ veiga kõva, sis joosõ-s väits lõpuni vällä ni pird jäi lühkokõsõst. Pirda vastapidäminõ ja painuminõ sõltu puu häädüsest – puu pidi olõma hüä toimõga ja ille. Ku oll´ veiga osslik, sis kõlba-s inämp. Johtu tuudki, õt õnnõ lahki lüvveh tull´ vällä, õt puutoimõl oll´ kiird seeh – jal' kõlba-s. Välläpraagidu' pirru' lätsi' palotamisõst vai sis lõigati pikäst pirrust osslik kotus vällä. Pird sai lühemb, a nuist lühembist jupast sai jal' vähämbit korvõ kuta'. Õigõ' korvipirru' pidi' olõma ütepikkudsõ' ni –paksusõ', ku oll´ vaia ohkokõsõmbast tetä', lõigati väidsega perrä. Mar´a- ni seenekorvõ kudamisõst läts veid´o üle 10 pirru, suurõmbidõ jaost inämbä. Suurõmbidõ korvõ jaost olli' pirru' 7-9 cm laja', vähämbidõ jaost 3,5-5 cm.

Kuis korvõ koeti

Kudamist alostõdi põhjast, edesi painutõdi üles pirru', millest tulli' küle' ja naati edesi kudama. Tüü läts aigupite, selle õt kõik aig tull´ kaia', õt pirru' ar' murdusi-i. Ku johtu, tull´ raisku lännü pird tõõsõ vasta vaelda'. Kõik sõltu korvikudaja oskusõst ja kogõmusõst. Inämbüste tetti pirda valmist mitmõ korvi jago, ku oll´ vaia kuta' veiga suur jago. Sis tull´ lasta hoita' katlah lämmä vii seeh.

Kudamistüüd tettigi tarõh. Kõkõ rasõhõmp oll´ olnu korvi lõpõtaminõ – veere' pidi' saama nägüsä' ni kimmä'. Vähämbilõ korvõlõ tetti pääle pidõrm, säläkorvõlõ köüdeti külge jämme paklanõ nüür vai kulõhunu vüü. Õt olgõ pääl olõsi' pehmemp kanda', tetti köüdüs vanast tiranigust vai rõivapalast – tuu oll´ jo korvikandja uma asi, määntse köüdes pand. Ku tüü kätte harinu ja käeperrä ni ku vipõruisi kah ette tulõ-s, sai kardohkakorv valmist 2-3 tunniga. Inämbüste kardohkakorvõ siski üle 4 pääväh kuta' jouda-s, suurõmbidõ (põhukorvõ) jaost läts aigu ar' pia 5-6 tunni. Perämäne tüü oll´ korvi ülekaeminõ ja viko parandaminõ, halvõmba' kotusõ' ilestedi väidsega üle. Valmi' korvi' viidi rehe ala vai sarajahe. Kuna näid veiga taheti, sis niisama nä saisma õs jää'.

Korvõ hinnast

Korvõ müüdi kotost, a viidi ka Petsere laado pääle.

Tsaariaigu sai hüä korvi iist kimmäst rahha – 20 kopkat. Inämbüste sõltu korvi hind turu pääl vai kotost müvveh tuust, kuis kokko lepti.

Tõõnõkõrd ka vaeldõdi kaup kauba vasta. Vinne aol, ku kolhoosõlõ korvõ oll´ vaia, oll´ korvikudajil tüüd pall´o, a rahha massõti vähä.

Põhukorvi iist 3-4 rubla

Kiislova mehe Tuuligu Tepo jutu perrä massnu sovhoos kardohkakorvi iist 1 rubla, põhukorvi iist 3-4 rubla. 1970. aastakil tull´ täl tellmiisi ka Irboska kandi vindläisilt neläkandilitsi maasigakorvõ pääle.

Nuu' olli' liki 30 cm pikä' ja liki 15 cm korgu' päält pidõrmõga pirrukorvkõsõ' ja nuidõ tegeminõ läts kipõstõ.

Korvikudamist peeti Vinne võimu aigu prostast tüüst ja kõnõldas, õt mehe', kiä' saiõ' Petserehmiilidsä puult 15-päävädse karstusõ (pätnatsat sutok), panti kolhoosõlõ-sovhoosõlõ ilma massulda kardohkakorvõ kudama.

Arvada' pia-s nuu' kogõmuisilda inemiisi puult tettünä pikält vasta, a säänest massulda tüüjoudu oll´ ka viländ võtta'. Parhillatsõl aol omma' korvi' kallis käsitüü, üte pirradsõ kaasõga sibulakorvi iist küüsüs kudaja 12-15 eurot.

Setomaalt muialõ

Mõntkõrd om hüä kõrrast kotost vällä minnä' ja k´avvu' kaemah, midä muial tetäs, kuvvamuudu eletäs. Minemä nakkamisõ jaost om kõgõpäält vaia mõttõjoudu, õt minnä'. Tulõ säädä' kodoelo joonõpääle, õt sis iihuutvah kotusõh olõsi-i süämehallu. Ku hindä arvatõh kõik om läbi mõtõld, kodohoitjilõ kodo üle ant, tiipääle vaia minev kraam kokko pant, sis võit rahuga' minnä'.

SARVÕ ÕIÕ

Suitimaal. *Priksi Elini pilt.*

Suitimaalõ

Mi kiäki' tiiä-äi, kuvvamuudu muial lätt ja olla' om, ütskõik ku lähkohe vai kavvõ läät. Õga mineminõ om ka' tulõminõ.

Teno UNESCO-turismi projektilõ kõrraldõdi opik´auk Suitimaalõ, mia om Riia takah, koh eläse' suiti'. Uma elo joosul olõ inne ka' tuuh nulgah k´aunu', suitega' kuuh olnu', näide ilosat ja ummamuudu laulu kullõlnu'. A nii ku üts ja sama tii om õga kõrd ts´uut tõistsagamanõ, lövvät õks midägi' huvtavva, nii oll ka' Suitimaaga'. Sinnä' minek võtt jo päävä ja tagasitii tõõsõ, kotusõpääl ollimi õnnõ pääväkese, minkõ joosul jalotimi ja sõidimi, kävemi ja kulssimi, õt kuvvamuudu eletäs ja oldas. Ummih mõttih panõt uma elo Setomaal tuu kõgõ kõrvalõ, õt midä võisi' oppi', midä inäbä hoita', midä pelädä', midä vahtsõt vaest tetä'.

Suiti' omma' ku seto' Eestimaal, nimä' Lätimaal. Näil omma' rõiva' tõistsagamatsõ', näide tunnustäht om ka' väiga suur sõlg vai pross, midä pandas kõgõ inne tähele ja jääs miilde, om uma kiil ja miil, proomtas tuud kõkkõ hoita' ja edesi opada'.

Tennä turismiinõmisi, õt sai lihtsahe sõita' ja tiika' olla'. Bussisõidu' omma' tuuperäst huvtava', õt saat tundma ja tiidä', kiä om kiä ja miä om miä.

Talinahe

Pääliinagi' jovva-ai väiga' sagõhõhe ja sinnäki' tulõ puul päivä sõita'. Ja jal' vidi, sai hüä ja huvtava tutva naasega' bussih kõrvotsidõ ollõh näpotüüd tetä' ja mitu tunni jutata'. Mi mõlõba' lätsi kaema näpotüünäütüst „Ajatus“ ja kullõmma sääl Summataveti Kärdi, Kõivupuu Marju mõttit ajatust aost ja näütüse kokkosäädjä Kivilo Mae juttu, õt mille näütüs om Katariina kerkoh ja kuis näpotüü' omma' kokko pant ku Tsirgutii.

„Ajatusõ“ näütüs tulõt miilde, õt kiä' meil omma' tähtnäpotüülisõ' ja õt kuis saat puust, langast tsäpendä' illo ja õgapäävätselt vaia minevät kraami. Mi kõik hööri aoh aoga' üteh Tsirgutii pääl ku hööri gu' tähekese' ja säänestmuudu mi elokõnõ siih ilmah ommõgi'. Lihtsa ja samah keerolinõ.

Setomaal

Kotoh omma' tutva' kododsõ' välätüü' ja tarõh kipõ' kirotustüü'. Oktoobrikuu edeotsah seto nätäl, 6.-7. oktoobrini leelokonverents, koh om laulu ja kõnõlõmist, kokko korjus hulga leelonaisi.

Ilosõna' võõdas üteh, laulusõna' pandas kaala!
Ilo uut ilotaiji, laulusõna' laaditaiji.
Jäägu-ui kodo koti pääle, pidägu-ui hinnäst uhkõst,
tulõ' tõisi toetamma, astu' armit avvustamma,
tsõõrik om mi tsõõrielo, hööri om mi hüürdüminõ,
laulusõnnu sis laaditõdas, ilosõnnu sis säetässe.

Sundelli Harri näütüse avamisõl Talinah. *Laaneotsa Annela pilt.*

Setomaast ja setokõisist näütüse' valludi' Talina liina

Septembri lõpuh ja oktoobri algusõh valludi' Talina Setomaast ja setokõisist näütüse'. Kõrraga' oll kuus Setomaast vai setokõisist näütüst. Arvada' om, õt innebidi olõ-õi Talina liinah kõrraga' nii mitund seto näütüst olnu'.

LAANEOTSA ANNELA

Näpotüütähetaivas „Ajatus"

Talina vanaliinah Katariina kerigu kõkkõ nännü' müürä vaihõl om septembrist Eesti Rahvakunsti ja Käsitüü Liidu näütüs „Ajatus", näütüs perit kir´ost ja rütmest.

Näütüs om kindlahe õga näpotüüsõbra meditatsioonikotus – Katariina kerigu pinke päält 32 näpotüümeistri tett ja kokko säet näpotüütähetaivast kaieh mõtlõt mi uma perimüse pääle. Aost aigu miika' üteh olnu' ja k´aunu' materjali' ja tegemistarkusõ' omma' tuud suurdõ plaani. Ilma algusõ ja lõpulda', püsümä jäävä, puhta vormina ripusõ' nuu' vana kerigu hämäräh roomih ku Tsirgutii.

„Väiko' ja suurõ' heletävä' tähekese' ühendämäh meid nuidõga', kiä' satu ja tuhanditõ aastakki iist siist tähti poolõ kai'. Nimä', kinkõ sõrmi vaihõl vill kiirdü langas, vaskraat vasõlisõs; kinkõ sõrmõ' valõ' õigõ puu hällünõdõrmõs; kinkõ käe' lei' kuuma ravva pääle," om käsitüüliit kirotanu' näütüse tutvustuistõ. Kas saasi' viil ilosabalt üldä'?

Kuraatori' Kivilo Mae ja Kuusõ Kaarel omma' aolda' tehnikidõ tähtitaivahe säädnü' 32 tunnustõt meistrit, siihkandih aost aigu kasutõt käelisi tegemisi, tarkuisi ja kohalikku materjali.

Setomaaga om köüdet kogoni' kats näpotüütähekeist – üts setopilolinõ Kangro Ulvelt ja tõõnõ, perimüsligult koet kir´oh Jacobsoni Küllilt. „Mi tükü sagõhõhe nuid vannu ja avvulisi pilokirju väiga' täpselt perrä tegemä. Ma arva, õt mi võisi' julgõbalt kirju muuta' ja tävvendä' ja ka' vahtsit luvva'. A säälsamah tohisi-i „vika" teteh unõhta' kirä juuri ja alospõhja," ütles näütüse tutvustusõh Kangro Ulve.

Näütüst saat Katariina kerkoh kaia' 7. oktoobrini' ja näütüs om pühendet Õuruupa kultuuriperändiaastagalõ.

„Anna hammõkirä'"

Õuruupa kultuuriperändiaastaga rahvakultuurõ kuu tõtna joudsõ Talinahe näütüs Kõivo Anna hammõkir´ost. Näütüs om olnu' üleväh ka' Setomaal ja no' saa Talinagi' rahvas kaia' ja imehtellä' seto käüsekirju illo ja innitsit aigu.

Näütüsel omma' Setomaa nulkõ hammõkirä' ja sääl saat näist ka' lukõ'. Anna om olnu' iistvidäjä Seto Talomuusiumi luumisõ man ja laulu- ja näpotüüoppuisi läbiviija. 2015. aastagal tunnustõdi timmä Vabarna Anne preemiaga' seto umakultuuri arõndamisõ ja vanaaolitsõ näpotüü elohhoitmisõ iist.

Aastaga joosul üles joonstõt hammidõ kirä' kudi näütüse jaost Anne uma 88. eloaastagal. Näütüse kõrraldi' Eesti Folkloorinõvvokogo ja Talina Rahvaülikuul rahvaülikooli roomõh Estonia pst 5 ja tuud saat kaia' 7. oktoobrini'.

„Pits nimega seto"

Kangro Ulvel om viil tõõnõgi' näütüs seto pilodõst. Eesti Käsitüü maja rahvakunstigaleriih om 1. oktoobrini' kaemisõst väläh Kangro Ulve näütüs „Pits nimega seto".

Väega' piinü' setopilo' omma' pant ilostamma mäntlit ja kleite, nä haardva' hinnäst tähele pandma ja väärindäse' ka' valgõna roosaka pidoligu mäntli.

„Edimäist kõrda ma puttu seto värmilitsõ piloga' kokko 30 aastaga iist. Ja sis naas pääle mu pühendüminõ ja nä sai' armsas," kirotas Ulve näütüse tutvustusõh. „Minnu hiidüdi' ja panni' hinnäst imehtelemmä kütse' värmi', mia' omma' kokko säet, ja kirärühmi lummav pall´osus tekit tahtmisõ olla' nuidõ kirämänga seeh, hüvvämiilt tunda' vannu ja avvulisi pilokirju üle ja luvva' ka' eis' vahtsit."

„Setomaa elo"

Talina Rahvaülikooli Vinne huulits 6 majah om Sundelli Harri pildinäütüs „Setomaa elo", midä saat kaia' oktoobrikuu lõpuni'.

Näütüs kuulus Õuruupa kultuuriperändiaastaga raamõh s´oo aastaga septembrih toimuva Rahvakultuurõ kuu kavva ja joudsõ Talinahe Talina Rahvaülikooli ja Eesti Folkloorinõvvokogo kuuhtüüh. Inne om näütüs olnu' üleväh Setomaal ja Soomõh.

Sundelli Harri (s 1952) om vabakutsõlinõ pildistäjä Soomõst, Eesti sõbõr, kinkõ kodo om parhilla' Tartoh. Pildistämisõga' om tä tegelnü' 1960. aastagist pääle, pildistäminõ om olnu' tälle ka' aamõt.

„Mustridõ kõla"

Talina Vinne muusiumih Pikäl huulidsal om näütüs „Mustridõ kõla" – Stanislav Antipovi maali' mordva, mari, ersä ja seto inemisist.

Udmurdimaalt peri maalikunstnik Stanislav Antipov om k´aunu' mitmõl kõrral Setomaal.

Õgaüts, kiä pilte kaes, tund ar' nii mõnõgi' periselo hetke ja vasta kaesõ' tutva' inemisõ' seto rahva siäst. Pääle maalõ om õga soomõ-ugri rahva tutvustamisõs väläh ka' näide näpotüü.

Kõrraldaja' tennäse' Seto Käsitüü Koko avitamisõ iist.

„Eesti läbi 100 silmäpaari"

Aoluumuusiumi Maar´amäe lossih om 10. oktoobrini' kaemisõst väläh näütüs „Eesti läbi 100 silmäpaari" – pildilinõ Eesti lugu, mia sai kokko säetüs Eesti Vabariigi saandas juubõlis ja tuud jutustas sada eestläst ja eestimeelelist inemist läbi uma silmi ja tundmisi.

Üts näist, kiä jutustas, olõ ma', esindeh raamaduh uma sünnüaastakka 1978. „Eesti läbi 100 silmäpaari" (ränd)näütüs k´augi' müüdä Eestit ja ilma.

Näütüst om kaet Tartoh, Haapsaluh, Stockholmih ja Kärdlah. Talinast lätt näütüs edesi Torontohe, Berliini, Luksemburgi, Rotterdami ja San Fransiscohe.

Ilosat näütüisi kaemist ja tiidke', õt säänest aigu vaivalt tulõ, ku saat k´avvu' nii pall´osil Setomaad ja setokõisi ello näütävidõl näütüisil.

AJATUS om hingehaardva valgusõ ja var´o mäng kirjuga'

Eesti Rahvakunsti ja Käsitüü Liidul om õgal aastagal vällä mõtõld teema, minkõ ümbre tuul aastagal k´au kogo näide puult kõrraldõt käsitüüelo.

JACOBSONI KÜLLI

Mardilaada konkurss om sama teema ümbre, andas vällä trükis ja hoiõtas kõikaig üleväh nuid käsitüütehnikit, mia' sama teema ala mahasõ' (kae' ka' https://folkart.ee/sundmused/aasta-teema/).

S´oo kõrd om AJATUSõ aastak. Tulipunktih omma' kõik ajatu' kirä' ja tehnika', näpotüümeistri' ummi tarkuisi ja tegemisiga'. Aasta edeotsah saadõti mullõ kiri ja küüsüti, kas ma taha olla' näütüsel, koh mul tulõs ilosta' üts väiga' suur kerä. Kujondamisõ man anti mullõ tävveste vaba' käe', kerä tuudi kodoussõni' ja sooviti hüvvä päälenakkamist. Õnnõs ma sai õgal aol küüsüdä' ja plaani pitä' näütüse kokkosäädjä Kivilo Maega'.

Ma arva, õt ma olõ-õs väiga' originaalnõ, ku kerrä maakerännä võti. Edimält oll mul väigagi' suurõjoonõlinõ mõtõh uuri' vällä üle maa kotussist eesti motiivele samasäntsit motiive ja sis ühendä' nuu' kerä pääl sintse kaaruspailaga', nii ku meretii', midä piteh ühendüs võisi' vanal aol olla'. Tuu huug läts pia üle ar', a no' mul om hüä mitu samateemalist raamatut läbi interneti ostõt.

Ma otsusti, õt kudamisõ kvaliteedih ma perräandmisi tii-i ja ruutmeetrisuurust kinnast ka' kudama naka-ai. Kuvvagimuudu tull mõtõh kuta' kindakir´olitsõ' väiko' tsilindri'. Nuu' olõsi' sis ku müürü' vai liina', mia' omma' müüdä ilma lajah, kirä' kaitsva' ja hoitva' inemisi. Säntsit sai suvõ joosul hüä hulga ja ku sügüse naksi kokko arvamma, sis oll näid 93. Nä ilosti' mu elotarrõ mitu kuud, otsõ' var´olist kotust klaasitsõst kausist õnnõ külälisi vastavõtmisi aigu. Saani' oll nii veid´o maad, õt tütrekese härgütämisõl koi 7 tükkü mano.

Ma arvssi, õt ma kata kerä halli värmi pehmekese häidega'. Edimält olli hädäh, õt kuvvamuudu n´oo' väiko' kindamüürü' kerä pääle kinni panda'. Mul oll ostõt hulga katõpoolõga' teipi, mitmit liime ja klambri'. Peräst tull vällä, õt n´oid kergekeisi as´akõisi om kõgõ hõlpsap kerä külge ummõlda'.

Nuid kindakiräkeisi tull panda' ümbre kerä õgalõ poolõ, a ma mõista-as vällä märki', õt kuvvamuudu tuud kõkkõ sis pakki panda', ja ma otsusti kerä tagasi Talinahe saata', õt sis eis' ka' sinnä' sõita' ja kotusõpäal külgeumblõminõ tetä'. Allikamajah oll kõlbulinõ kotus ja pall´o toetaiji. Tuu oll õigõ otsus.

Hummogu innevalgõt naksimi häiet kerä ümbre mähkmä ja kliipmä. Edimält ostõt PVA-liim oll asõndõt kuumaliimiga'. Tütre ja sõsarõ abiga' saimiki' poolõst pääväst karvakerä valmis tett. A mi kurvastusõs tarku nõvvoandjidõ arvatõh oll alos saanu' liisnalt intensiivne (võit üldä' eiski', õt oll robustnõ) ja nakas kudamisillo var´otamma.

Eishinnäst ja umma mõtõht jovvuga' maaha surbõh võti hüvvä nõvvo kullõlda' ja naksi vahtsõst otsast pääle. Mae tõi poodist musta rõivast ja ma umbli tuust keräle kleidi ümbre. Ku sis tulnu-us sõbrakõsõ' appi, sis ma umblõsi tuud s´ooni' aoni'. A koh hädä kõgõ suurõp, sääl abi kõgõ lähkobah. Marika ja Valli tulli' valu õigõ ao pääle: mu joud oll piaaegu otsah, a näidelt sai vahtsõt joudu ja valmis mi mitmõ pääle tä saimiki'.

Riide, 7. septembril oll Katariina kerkoh näütüse vallalõtegeminõ. Tuu, midä näütüse pääkõrraldaja Kivilo Mae ja Kuusõ Kaarel olli' kõrda saatnu', võtt valu hinge kinni. Ummamuudu ruum ja keerolinõ valgus oll targastõ ar' kasutõt ja tulõmus oll võimas. Täheparv, nii tä ommõgi'!

Jacobsoni Külli kindakerä käsitüüplanetaariumih. *Laaneotsa Annela pilt.*

Kõivo Anne – hinnat ja tunnustõt käsitüümeistri

Mõtõldõh Kõivo Annele, sis kõgõpäält tahasi' üldä', õt annas jummal ka' mullõ säntseh iäh niipall´o elojoudu ja tahtmist tetä'.

KALA INGRIT
Seto Käsitüü Kogo tegevjuht

Kõivo Anne näütüse avaminõ.

Viimädse 12 aastaga joosul, ku olõ Annega' kõikaig tegemist tennü', imehtele õks ja jal', õt ku hüä täl om meelehpidäminõ ja ku pall´o tä tiid kangakudamisõst. Anne kõikaig uut vahtsit mõttit, tegemisi, tä kuvvagimuudu mõista-ai puhada' ja igävät tüüd tetä'.

Tuu oll 2006. aastaga edeotsah, ku Anne kuts minnu käsitüülisi sekkä. Ma tiidse sis Annet ku hüvvä leelonaist ja seto rõividõ as´atundjat. Olõõi meeleh, õt olõsi' tundnu' häpü käsitüümeistridõ iih, õt ma samahõste mõista-ai, selle õt mul oll suur tahtminõ arõnõda' ja vanõbidõlt naisilt oppi'. Olõ kõõ kitteh kõnõlnu', kuvvamuudu Anne õgapäävätselt tüütarõh om loonu' hulga seto villatsit vaipu, suurrätte, kavandanu' miihi kaadsarõivit ja kudanu' hammõkäüssit, päävõid, kirivõid. Mul tasos õnnõ mõtõlda', õt mäntsit kangit mi viil olõ-õi tennü', ku Anne jo huuga' tüühü nakas.

Seto Käsitüü Kogo tegevjuhina või uhkusõga' üldä', õt Kõivo Anne tett tüüd ja huult traditsioonilisõ seto käsitüü alahoitmisõl ja noorõbilõ edesiandmisõl mõistaki-i, ku korgõlt pias hindamma. Tä om Setomaal tunnustõt ja hinnat mõistja. „Noorõba põlvkunna" ülesandõs om timält oppi' selges lihtsabagi' viguri', olgu' tuu paasmidõ arvõstaminõ vai õigõ sua löüdminõ. Anne om olnu' oppajas ja innustajas pall´osilõ. Eis' tä om nal´aga' poolõst ülnü', õt tä om opanu' väiga' pall´osit, no' kudava' kõik kotoh, tüütarrõ ütitsilõ tegemisilõ tahetagi-i inäp tulla'.

Kõivo Anne Seto Kuningriigih Verskah. *Seto Käsitüü Kogo pilt.*

Kuki' Anne om kõnõlnu', õt sai uma käsitüütarkusõ' kotost imält ja vanaimält, sis mõnõ' vaest tiiäki-i, õt Anne om olnu' Verska teeninduspaviljonih kangakudaja. Jo tuul aol tunnustõdi timä tüüd „kõgõ pareba kangakudaja" avvunimega'. Anne tüüd umakultuuri edesikandjana om hinnat kolmõl kõrral Vabarna Anne nimelisõ umakultuuripreemia väärilisõs, viimäte sai tä 2015. aastagal elotüüpreemia. 2007. aastagal tunnust Annet Eesti Rahvakunsti ja Käsitüü Liit perändkultuuri hoitja preemiaga' ja tä om Verska valla avvukodanik.

Ma olõ uhkõ, õt Anne om minnu opanu'.

Kõnõlõmisõ' Annega' omma' veenü' meid mõlõbit sügävüti inimhinge, kultuuriväärtüisi, inemisi elo tähendüse ja inimlikkusõ alostõdõdõ mano. Timä selge ellosuhtuminõ ja põhimõttõ', minkõ Anne om perinü' uma seto kultuuri juurõstigust, om andnu' tukõ ka' mu hindä põhimõttilõ. Kuki' mu juurõ' omma' muial ku Setomaal, om Anne mõtisklusõ', elotarkus ja mõistminõ kõigilõ eloraskuisilõ kaemalda' hüäs inemisõs jäiä', kalõhumalda' ja raskuisi iih hirmu tundmalda', andnu' mullõ hüvvä iihkujo, kuvvamuudu õgast raskusõst saat loomingu, laulu ja nal´aga' vällä tulla'. Anne elotarkus om perit seto hingest ja kombist, näpotüüst ja laululoomingust. Ja timä võrratust suurõst perrest, koh korgharidusõga' latsi ja latsõlatsi ja latsõlatsõlatsi – näide hulgah ka' doktorikraadiga' tiidläisi – sõrmi pääl ülelugõmisõs jääs veit´ost eiski' mitmõ inemisõ kässist. Seto küläh sündünü' ja kasunu' Anne perre hing om truu seto kultuurilõ, a om samah saavutanu' maailmatasõmõ. Imetlüsväärne naane, luuja ja imä.

Summataveti Kärt

Seto' läävä' Talina Mardilaadolõ pääkülälisõs

Setomaal om iih suur välläkutsõh – valmistumi Mardilaadolõ minemä Saku Suurhalli. S´ookõrd olõ-õi tüüh õnnõ käsitüülisõ', a Setomaa om väläh erinevidõh valdkundõh.

KALA INGRIT
SKK tegevjuht

Midä sis 8.-10. novembrini Talinah tetäs?

Saku Suurhall täütüs setomuudu vällänägemisõga'.

- Kavah omma' ettekandõ', esitlüse' suurõ lava pääl.
- Käsitüü müük ja opitarõ' õkva lava kõrval.
- Erälde tegutsõs seto söögi müügiala kohaligu söögikraamiga'.
- Riide om käsitüü-üül etnomood, seto rõividõ tutvustus, esinevä' Seto Miihi Summ ja Tuhkwizza.
- Puulpühä om mardilaval õga täüstunni aol seto pillimehe', leelokoori', tandsu', raamatidõ ja meistridõ tutvustusõ'.

Kõkkõ tegevä' ja olõmah omma' Talina ja Setomaa seto'.

Ku sa tahasi' miika' üteh lüvvä', a tiiä-äi kõkkõ, sis võta' ühendüst Kala Ingritiga' ingrit@setomaa.ee, 56200057.

Setomaast ku Eesti Siberäst

(edeots 4. lehekülel)

Rahvaluulõ mano

Siberät võivõtta' ku suurt lövvükotust, mia om täüs maavarru, üts salatsõp ku tõõnõ. Vara' om vaia õnnõ üles löüdä' ja maa seest vällä kaiba'. Tuuh seosõh naati 1920. aastagil Eesti Siberä nimetüst pruukma ka' Virumaa tüüstüsala kottalõ säälsidõ põlõvkivikaivanduisi tõtna. [22] A 1930. aastagil etembäs Kohtla puhul jo Säksamaaga' seostuvat nimetüst Eesti Ruhr, selle õt säälne olme oll Siberä võrdlusõ kasutamisõs jo liisnalt moodulinõ. [23]

Midä võisi' hindä' käkki' Petseremaa maa? Pangjavitsa mõisnik lask 20. saandi edimätsel kümnendil analüüsi' uma maalt löüt ravvamaaki. [24] 1922. aastagal kirotõdi Postimeheh salahusõhõngulisõst hõpõt miildetulõtavast pulbrist, midä ütel Saatsõrinna mehel kaivo kaibõh lapju külge jäänü'. [25] Irboska lähkoh korgõ kvaliteediga' kips oll vaest õks ainumas riikligu tähtsüsega' maavara, midä inne sõta Petseremaal kaibõti. Tuuga' alostõdi jo tsaariaol.

A Petseremaa kõgõ suurõbas maavaras võimi pitä' midägi' tõist, seto (ja veidebä vinne) rahvaluulõt. Kulla ja kaibmisõga' köüdet metafoorika oll seosõh rahvaluulõga' — nn vaimsõ vanavaraga', midä om ka' vanakullas ja vanas kullas nimetet — eesti keele pruugih jo Hurda Jakobi aost pääle. [26] Setomaal olli' nuu' maavarakihi' väiga' paksu'. 1906. aastagal kirot Viitka külä miis Sandra Jaan, virk rahvaluulõkogoja, Hurdalõ, õt juhtu Setomaal kullasoonõ pääle, mia paistu olõvat lõpulda': "Viimasel korral Setumaal vana vara korjates olen näinud ja tunnud, et nende seast vana kulla saamine nagu otsa ei lõpegi. Mida enam säält kaevad, seda suuremaks läheb saak. Nagu põhjatumad kulla pangad, maa põues, nenda vilksatavad veel säält ja täält vanavara kulla virnad, kaevajale silma." Tuu sai tähendä' õnnõ lõpulda' tüüd, a õt 43-aastaganõ Sandra tundsõ hinnäst viil tugõva tervüse man olõvat, sis tä lubasi, õt "vanavara labidas [piab] minu käes veel väledaste välkuma". Samah kiräh kirjeld Sandra ka' umma arvusaamist lapjuga' välgütämisõ laebast iihmärgist: "Mida suurem meie teaduslik vanavara, seda suurem saab ka vististe see auu olema, mis meie Eesti nimele, muide rahvaste ees ja sees krooniks võib jääda." [27]

Ku tahta' käeperäst näüdet tuust, kuvvamuudu seto folkloor eestläist täämbätsel pääväl pia õgapäävätselt saat, sis või võtta' kätte Järve Risto ildaaigu kokko säet eesti mõtsajutussidõ valikkogo "Metsavaimu heategu" (2016). Pia veeränd tuu ilosa raamadu jutast omma' peri Setomaalt — saast jutust katskümmend nelli. Midä om ebaproportsionaalsõlt pall´o. Muidogi' saa moodulinõ eesti identiteet, tuuman Kaplinski Jaani ja Mikita Valduri "mõtsaeestlus", nuist ja tõisist seto tekstest rammust toidust. Läbi tõlkmisi tõisihe kiilde kujondas tuu ka' Eesti mainet vällämaal.

Mikitat köüt mõtsaeestlusõst mõtisklõmisõl kõgõ inäp palomõts, minkõ kohta tä kasutas umadussõnnu "nägemuslik", "igatsuslik", "salapärane", "müstiline". [28] Palomõtsamaastigu' haardva' timä arvatõh "kõige kaugemale nii ajas kui ruumis, laiutades üle terve iidse soome-ugri asuala Lääne-Siberisse välja". [29] Tuu om huvtav, selle õt palomõts oll kõgõ umatsõp Petsere maakunnalõ. Inne tõist ilmasõta tundnu' Petseremaal rongih sõitja', kuis selet 1938. aastaga suvõl üts eestläsest rändur, õks "läbi avatud akende seda männimetsade meevaigulist lõhna". [30] Olku' õt sis mõtsu häömisõ peräst väiga' pall´o murõhtõdi, oll just Petseremaa tuu piirkund, mia "õige suurel määral" varust Eesti riigimõtsu pedäjäsiimnitõga', Petseremaa pedäjidõ küleh kasvi hulga kukkõ. [31]

Nii võisi' kadonu' Petseremaalt peri pedästikkõ kasuda' parhilla' mitmõl puul Eestih.

Täämbätses om Eesti Siberä nimetüs vaonu' unõssihe. Ku midägigi' viil nimetedäs Eesti Siberäs, sis tuu om vaest õnnõ Ida-Virumaa.

Petsere maakund oll väigokõnõ, Setomaa om viil väikop. A õks tuuga' või vaest olla' säänestmuudu, nii ku Tartoga'. Mõni vällämaalanõ imehtäs Tartot näteh — tiidüsaoluust tiidä' tartlaisi ja näide kirotõt raamatidõ hulga põh´al võit Imäjõõ Ateenat olõtada' jo mitmit kõrdu suurõbas. Seto perändi pall´osus Eesti rahvaluulõkogodõh om Setomaa mõõtmidõ ja inemisi arvu man imede imeh.

Valmis om saanu' latsilõ mõtõld värmiraamat seto kir´ost

S´oo aastaga kuuma suvõ joosul om väiko loovmeeskunnaga' valmis saanu' seto kir´ost kokko säet latsilõ mõtõld värmiraamat „Seto mustrite värvimaailm". Värmiraamaduh saava' latsõ' lihtsahe tutvust tetä' seto kirjo ja tikandidõga, ülekaehusõ rahvarõivist, õt kuvvamuudu nägevä' vällä näio', naase', mehe', kuis rõivit ilostõdas, mäntsit ehtit kandas jne.

RIITSAARÕ RUTT
MTÜ Järveääre tegevjuht

Raamadu autor om Riitsaarõ Raili. Tä om ka tikandi' tennü'. Pildi' om joonstanu' kunstnik Riitsaarõ Evar. Geomeetrilisõ' ornamendi' om tikandidõ fotodõ päält maaha joonstanu' mitmidõ setoteemalisi raamatidõ kujondaja Ratasõ Agnes. Toimõtaja ja projektijuht raamadu välläandmisõl oll Riitsaarõ Rutt, MTÜ Järveääre. Välläandmist toet Setomaa kultuuriprogramm.

Riitsaarõ Raili: „Latsilõ om tähtsä anda' edesi seto traditsioonõ lihtsal moodul ja pakku' käelist tegevüst, mia hoiasi' latsõ' kavvõbahe teleritõst ja arvutidõst. Vajalik om lihtsal moodul tunnõta' ja tajuda' seto kirju ja värme kujonõmisõ loogikat. Värmiraamat om hüä sissejuhatusõs edespidi peris tikandidõ luumisõl. Raamatut om hüä ja lihtsa kasuta' nii latsil ummapääd kotoh ku latsiaiah kuuh juhendajaga' keelepesäh vai koolih tsõõritunnõh.

Mi looda, õt latsiaia kasvataja' ja koolih oppaja' võtva' materjali höste vasta ja kasutasõ' pall´o ummih tunnõh ja latsiga' tegevüisih."

Kõik latsiga' tegelejä' ja käsitüühuvilisõ' omma' oodõt raamadu tutvustamisõlõ 5. oktoobril kell 15.30 Obinitsa galeriih Hal´as Kunn.

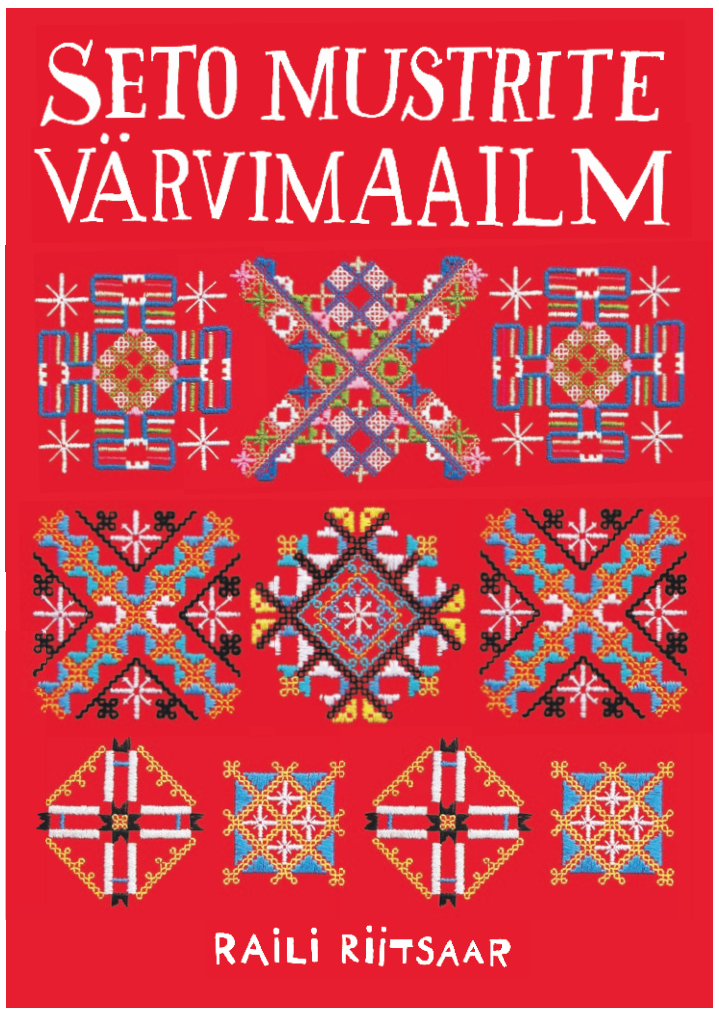

Mokornulgast Piiterihe

13. septembrist 16. septembrini 2018 oll´ Sankt Peterburih ja Leningradski rajoonih V ülevinnemaalinõ kunstilisloomingulinõ väikoarvulisi soomõugri ja samojeedi rahvidõ festival. Hõrna Rieka oll´ hõimuliikumisõ tegeläsenä varahamba ütel käunu ja võtt´ iist Mokornulga koori osavõttu s´oost sündmusõst.

KAUKSI ÜLLE

Mokornulga koor Piiterih. *Süvaoru Tiina pilt.*

Kohalõ sõidimi Petseri-Peterburi marsruuttaksoga, üüse kell neli naksi oiduma Piiteri poolõ. Marsruuttakso' olõ-i muidogi sääntse kohvridõ hulga jaos luud, a vähämbähe pakki täüs seto rõivakomplekt ka mahu-i.

Kohalõ joudsõ mitu tundi ildamba suuri tiiparanduisi peräst. Meid viidi õkva seriaalist „Jekaterina" tiidä' Piitre-Pauli kindlusõhe, koh telgih vahetimi' reisinaha seto piduliku vasta. Var´okaartust joht olõ-s, a kõik sai õks kuigimuudu kõrda.

Mi näi s´ool festivalil rahvit, kedä mi muido trehvä harvakult, om jo udmurdi', ersa', mari', komi', isuri meil Obinitsah sakõ' külälise', a sääl panni' miika üteh telgih rõivihe neenetsi noorõ', vadja ja vepsa ansambli', Kolta saami', handi esindüs. Kontserdel sai reeglinä üte laulu laulda', liiku' pall´o õs lasta', kõik aig pidi käeperi olõma giidil. Olõ-i tuuh suhtõh midägi muutunu.

Hulga oll´ nätä' nuuri. Neenetsi nuuri varietee seadõga jahitands oll´ balleti ja mõtsah hiilmisõ vahepäälse liikmisõga. Ehedidõ rõividõga, muudsa soenguga' ts´ura' käve' õgal puul uma hiilmissammu ja trummõga uhkõlt ringi. Šamaanietendäjit oll´ viil inämbki. Umal aol oll´ Vinnemaal nõukogodõ aigu tõsinõ veresann, koh nõupidämise nime all kutsti šamaani' kokko ja kõik tapõti. Arvati, õt om šamanism likvideeritü, a paistus, õt heränes vahtsõst – algusõh kunstilidsõh vormih, peräh vaest ka periselt. Oll´ nigu õks ehedämpi koorõ ja vähämb ehedit, põnnõv õks oll´.

Sis viidi meid laivasõidulõ Neeva pääle. Tuu oll´ väega suursugunõ, ilma ka pidi. Ku pall´osidõ sildu alt oll´ väiko ärevüsega läbi sõidõt, joudsõ tagasi sadamahe, koh iih olli' joba raamistõdult õgaüte näopildiga magneti' tahvli pääl. Võta' vai jätä'. 200 rubla, saat hindäle, massa-i, visatas sinno raamist vällä ja tiid kohe. Turism om arõnõnu.

Mitte ütelgi festivalil Vinnemaa poolõ pääl õi olõ' säänest luksuslikku maatamist ja süütmist viil tunda' saanu'. Elli hotellih „Oktjaberskaja". Hummogusöögilavvah oll´ rassõ kotust rapa', hulga hiinlaisi, jaapanlaisi, korealaisi ja tõisi välismaalaisi naas´ silmä. Süük oll´ rikkalik ja õuruupalik.

Järgmäne päiv tull´ jo hummogu varra rõivih bussih olla', õt sõita' vällä Leningradski rajooni festivalipääväle. Sõit oll´ pikk ja tii' nigu õks säälkandih. Peräst päält kolmõ tunni loksmist maandusi mäntsegi tüüstüsliina veereh, koh meid panti rivvi ja lasti rongkäugih presiidiumi iist läbi, mitu tundi saisi ja oodi, oodi ja lätsi edesi teosammukõsõl. Laval saimi lauldа' üte laulu ja tandsu aigu tull´ miika lavalõ ka mi sõbra Dima Harakka-Zaitsevi ansambli. Teküt´ mõnusat kahinat ja aplausi. Liinaväläku ümbre olli' jurtadõ muudu telkega väläh uma söögi ja suveniirega kõik Leningradski oblastih elävä' rahva' ja sääl näid õks oll´: türkmeeni' ja hiinlasõ', ukrainlasõ', vindläse', mustlasõ', vepsa'. Midägi õs tohe' kiäki telgist anda' kellelegi, ku kuberner om är käunu. Mari telgih johtu kogõmalda mi mäemari sõbra, kandlõoppaja ni rahvajuhi Faina Ešmakova tütrega kokko, tuu opis Peterburih. Oll´ jalki armas kohtuminõ.

Tagasi hotelli saimi pümmeh. Kõtt täüs ja magama, hummogu viil väiko kul´ataminõ vihmadsõh Piiterih räti- ja kangapoodõh ni pikk tagasitii hulga tiiparanduisiga uut´ meid. Peterburi oll´ illos, a mõnõ' as´a' olli' õks innidse' kah! Ait´umma kõrraldajilõ, Riekalõ, Tiinalõ. Ait´umma pillinaasele ja lauljalõ Eleanoralõ, kiä kand´ ka pillikasti tõõsõ käe otsah. Ait´umma kõigilõ, bussijuhele kah, õt kõik tervelt kodo sai'.

Leinämi

† **Hans Kivesti**

† **Nikolai Vaha**

† **Akulina Kala**

Seto Talomuusium Verskah ots täüskotusõga' programmijuhti 1. novembrist

Midä piat mõistma ja tegemä:

- muusiumi reklaamitegevüse juhtminõ;
- muusiumi programmõ vällätüütäminõ ja läbiviiminõ;
- külälisi teenindäminõ ja näütüisi, üritüisi kõrraldaminõ;
- projektitaotluisi kirotaminõ ja läbiviiminõ;
- üritüisi ja näütüisi kavandaminõ ja läbiviiminõ;
- giiditeenusõ pakminõ.

Midä nõudas kandidaadilt:

- hüä läbisaaminõ ja korrektsus;
- ausa ja avatu olõminõ;
- loomingulisus ja huvi seto kultuuri vasta;
- meeskunnatüü valmidus;
- hüä pingõtaluvus;
- hüä inglisõ kiil ja soovidusligult tõisi kiili mõistminõ.

Muusium pakk:

- stabiilsõt sissetulõkit;
- mitmõkülgset ja huvtavva tüüd;
- sõbralikku ja toetavat kollektiivi.

Kandidiirmisõ man tulõ kasus innine tüütäminõ reklaamindusõh vai giiditüüh.

Ku tunnõt, õt sa võisi' olla' Seto Talomuusiumi kollektiivih tüüh, sis saada' uma CV 19. oktoobris 2018 aadressil pille@setomuuseum.ee, mano saat küüsüdä' helsteh 5298643.

Õnnitlõmi till´okõst vallakodanikku **AMIRA SELLAL**

Kultuurikalendri

6. oktoobri kell 12.00
Leelokonverentsi edimäne päiv Obinitsa Küläkeskusõh. Prii päiv Obinitsa muuseumih.
7. oktoobri kell 12.00
Leelokonverentsi tõõnõ päiv Obinitsa Küläkeskusõh.
8. oktoobri kell 19.00
Tandsuklubi – Verska muusigakooli oppaja', pilliklubi, Leima Evelin jt pillipidäjä' Verska Kultuurikeskusõh.
9. oktoobri kell 15.00
Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogoga avatu kokkosaaminõ Verska Kultuurikeskusõh. Kell 16.00 Setomaa sünnüpäävä tähistäminõ ja Setomaa ettevõtlusavvuhinna välläandminõ Verska Kultuurikeskusõh.
11. oktoobri kell 17.00
Ümbre Verska järve juuskminõ.
13. oktoobril kell 17.00
om SETOLUU' 5 üteh Setomaa 97-ka. Talinah Pärnu mnt 22.
19. oktoobri kell 18.00
Verska Gümnaasiumi moešõu.
20.-30. oktoobri
Raamatukogo päävä' Setomaa raamatukogodõh.
22. oktoobri kell 18.00
Kohtumisõtak Valdur Mikitaga Verska Raamatukogoh.
26. oktoobri kell 20.00
Lõikuspido Miktämäe Teeninduspunktih.
26.-27. oktoobri kell 11.00
Soomõ-ugri maailmakongressi vahekonverents Verska Kultuurikeskusõh.
28. oktoobri Lindora laat.

Seto instituut kuts:

BUSSIEKSKURSIOON „ÜLIKUUL RATTIL" 2018:

PÕH´ALAAGRI, LÕUNÕLAAGRI JA SATSERINNA NULK

14. oktoobril 2018

Kogonõminõ Verska kultuurikeskusõ man kell 9.30, lõpõtus säälsamah umbõs **kl 14.30.**

Sälgä-jalga ilmalõ vastava' rõiva', üteh uma leeväkott.

Kirjapandminõ: info@setoinstituut.ee vai 5294033 (Külviku Helen) ildambalt 10. oktoobrist.

Osavõtu mass 5 eurot.

Sünnüpäävä' oktoobrih

Hao Paul – 72
2. oktoober
sootska, folklorist, Liinats´ura' laulumiis

Helmi Oliver – 49
3. oktoober
Hõpõhelme' ja Meremäe mehe' laulumiis

Kuremäe Anna – 77
4. oktoober
käsitüümeistri, Kuldatsäuga leelonaane

Linnasmäe Ellen – 65
4. oktoober
Sorrõseto leelonaane

Linnusõ Artur – 29
4. oktoober
näütlejä, Zetodõ pillimiis

Keerpalu Marika – 45
6. oktoober
Verska Naase' leelonaane

Kõivo Anna – 90
9. oktoober
käsitüümeistri, Kuldatsäuga leelonaane

Osi Eve – 52
9. oktoober
Helmekaala' leelonaane

Leima Evelin – 26
10. oktoober
aokiränik, pilli- ja leelonaane

Jurtini Marija – 26
12. oktoober
Taarka Perimüstiatri näütlejä

Laiakivi Helgi – 57
15. oktoober
Helmise leelonaane

Justinus Ilmar Kiviloo – 56
16. oktoober
EAÕK preestri

Linnasmäe Villu – 65
17. oktoober
Sorrõseto laulumiis

Hirsiku Veera – 91
18. oktoober
käsitüümeistri, Leiko koori innine iistvidäjä

Rakuta Svetlana – 60
18. oktoober
Petseri 2. Keskkooli innine oppaja ja direktor

Jäägri Merle – 53
19. oktoober
näütlejä ja luulõtaja

Andresoni Sigre – 42
19. oktoober
Rikka Ivani talo ja pillilaagri pernaane

Ilvese Aapo – 48
20. oktoober
kiränik, kunstnik, laulu- ja pillimiis

Hüdsi Silver – 56
21. oktoober
sootska, seebimeistri

Tikerpuu Jekaterina – 65
23. oktoober
Sõsarõ leelonaane

Piholaanõ Guuri – 65
24. oktoober
Seto Miihi Summa laulumiis

Sergijenko Lilian – 50
25. oktoober
Petseri 2. Keskkooli innine oppaja

Matvejeva Kiira – 83
26. oktoober
Petseri 2. Keskkooli innine oppaja

Oraveere Anni – 76
27. oktoober
kiränaane Kuusõalonõ

Nurmeotsa Sulo – 68
27. oktoober
sootska, Helmise laulumiis

Põlluveere Merle – 51
27. oktoober
Madara' ja Ilolisõ leelonaane

Lennuki Lennart – 33
27. oktoober
Sorrõseto laulumiis

Viskari Galina – 59
28. oktoober
leelo- ja pillinaane

Oja Svetlana – 43
28. oktoober
Petseri kooli tüütäjä

Kruglova Nina – 62
29. oktoober
Petseri aamõtnik

Riitsaarõ Evar – 50
29. oktoober
sootska, kunstnik, Seto Miihi Summa ja Tuhkwizza laulumiis

Valperi Valdo – 45
29. oktoober
Liinats´ura' laulumiis

Kallase Mart – 73
30. oktoober
lehelugõja Petserih

Ristimäe Vassili – 89
31. oktoober
Vel´o' laulumiis

Haavalo Marianne – 31
31. oktoober
Siidisõsarõ leelotaja

Selma Saar	95
Anastasia Belova	94
Eha Kägu	91
Veera Hirsik	91
Anna Kõivo	90
Olga Purdeots	90
Hedvig Nagel	89
Õie Sarapuu	88
Magda Kalju	88
Alma Ojastik	88
Viktor Vainlo	88
Mihkel Aju	87
Viivi-Salome Lillestik	86
Karl Kunnus	85
Aino Vahtra	85
Silvia Lill	85
Silvi-Glooria Pantalon	83
Helve Lumpre	82
Edur Riitsaar	81
Linda Ohtla	80
Külli Kund	79
Endel Haljas	79
Anna Kuremägi	77
Helgi Kõllamägi	77
Nadežda Montarovskaja	77
Olev Niido	76
Õie Kosemäe	76
Valli Leim	76
Maria Karro	75
Maria Hummal	75
Silvi Lombiots	74
Elve Mänd	74
Valter Roosimäe	74
Hilja-Eletiine Koit	74
Maria Kojus	74
Valentina Raudsepp	73
Maria Mets	73
Valli Lumik	73
Heino Jallai	73
Raissa Prussakova	72
Leo Laan	72
Arvo Järveveer	72
Alli Korneva	72
Ilmar Palmik	71
Ilme Perve	70
Valter Asu	70